

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі
Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы

Заң институты
Қылмыстарды ашу және тергеуді
техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасы

Бекітемін
Академия бастығының ғылыми
жұмыс жөніндегі орынбасары
полиция полковнигі

О. Т. Сейтжанов
« ____ » _____ 2019 ж.

5В030300 - «Құқық қорғау қызметі» мамандығына арналған

**КТЗ 4312 «Құжаттарды техникалық зерттеу»
пәні бойынша жұмыс оқу бағдарламасы (SYLLABUS)**

Оқыту нысаны: күндізгі
Курс: 4
Семестр: 7
Кредиттер саны: 2
Дәрістер: 9 сағат
Семинарлар:
Тәжірибелік сабақтар: 21 сағат
Межелік бақылаудың саны (МБ): 2
КОӨЖ: 15 сағат
КӨЖ: 45 сағат
Емтихан: 7 семестр

Қарағанды 2019

**5B030300 - «Құқық қорғау қызметі» мамандығына арналған
«Құжаттарды техникалық зерттеу» пәні бойынша жұмыстық оқу
бағдарламасы (SYLLABUS)**

Дайындағандар:

А.Б. Жакулин, қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының бастығы, заң ғылымдарының кандидаты, доцент;

А.Ж. Жүнүсова, қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының доценті.

Н.Ж. Жанхан, қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының аға оқытушысы.

Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасында талқыланды.

2019 ж. «04» 06 № 28 хаттама

Кафедра бастығы

А.Б. Жакулин

Академияның Оқу-әдістемелік кеңесінің отырысында бекітілді.

2019 ж. «11» 07 № 11 хаттама

© Қазақстан Республикасының ІІМ Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы, 2019 ж.

2.1. Негізгі ақпарат:

1. Мамандықтың шифры мен атауы	5B030300-«Құқық қорғау қызметі»
2. Курс, семестр	4 курс, 7 семестр
3. Пән циклы	«Құжаттарды техникалық зерттеу»
4. Кредиттер саны	2
5. Сабақты өткізу орыны	Дәріс залы, 315,308,307 оқу аудиториялары
6. Дәріскер	А.Ж.Жунусова – кафедра доценті, Н.Ж. Жанхан - кафедра аға оқытушысы, Ж.Е.Айтжанов – кафедра оқытушысы, «Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету» кафедрасы ҚР ПМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының 1-оқу ғимаратының 3-қабатында орналасқан, № 314-кабинет, телефондары: 331; 377; 30-33-88
7.Сабақты жүргізетін оқытушылар	А.Ж.Жунусова – кафедра доценті, Н.Ж. Жанхан - кафедра аға оқытушысы, Ж.Е.Айтжанов – кафедра оқытушысы, «Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету» кафедрасы ҚР ПМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының 1-оқу ғимаратының 3-қабатында орналасқан, № 314-кабинет, телефондары: 331; 377; 30-33-88

2.2. Пререквизиттер: криминалистикалық техника, сот фотографиясы, трасология және трасологиялық зерттеу, баллистика және баллистикалық зерттеу

2.3. Постреквизиттер: міндетті түрде өндірістік тәжірибеден өту, маманның тергеу әрекетіне қатысуы

2.4. Пәннің қысқаша сипаттамасы:

Пәнді оқытудың негізіне келесідей жалпы әдістемелік қағидалар қойылған:

Теория мен практиканың бірегейлік қағидасы маман-криминалистерді теоретикалық, тәжірибелік және арнайы дайындау ережелерінің өзара байланысын ашады. Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуін оқып білу барысында орын алатын заңғы сыйымдылық пен үрдістерді, белгілерді қамтитын білімдерді, олардың ашылуы мен бекітілуін ғылыми түсіндіру – ПО мамандарының тиімді қызметінің негізіне жатады.

Пәнді жеткілікті меңгеру іргелі теоретикалық негіздерді оқып білуден тәжірибелік шеберлікті қалыптастырудан бастап, осы білімдерін нақты объектілерді зерттеу дағдысына қолдану сызбасы бойынша құрылады.

Бұл жағдайда теоретикалық дайындық көп жағдайда мазмұны бойынша сәйкес келетін арнайы білімдер мен тәжірибелік дағдылардың негізіне жататын ғылыми тірек болып табылады.

Оқу бағдарламасының көлемін оңтайландыру қағидасы оқу бағдарламасын уақыт бойынша курсанттардың психофизиологиялық

мүмкіндіктері мен білім алудың ұтымды мерзіміне сәйкес бөлуге септігін тигізеді. Осы өлшемдердің көмегімен пәннің тарауларын оқып білуге және оқу сабақтарының нақты түрлерін өткізуге берілетін нақты ұтымды уақыты анықталады: дәрістер, семинар және тәжірибелік сабақтар, сондай-ақ курсанттардың өзіндік жұмысы.

Сабақ берудің негізіне мамандарды даярлаудағы жүйелілік және бірізділік қағидасы жатады.

Курсанттардың оқудағы саналылық, белсенділік және дербестік қағидасы - жеке ізденісті ұжымдағы оқу жұмысымен қосу, абстрактылы ойлауды сабақ берудің көрнекілігімен ұштастыру, ғылыми білімнің нақтылығы.

Тәрбиелілік қағидасы - сабақ берудің мазмұны мен ұйымдастырылуында көрінетін, қылмыстарды ескерту мен ашу бойынша міндеттерді шешуге қабылетті мамандардың моральдық бейнесін қамтамасыз ететін талаптар.

Пәнді оқытудың міндеттері:

Ішкі істер органдарының жедел-криминалистикалық бөліністерінің жұмысына талдау жүргізу көрсеткендей, құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуінің саны жылдан жылға өсіп келеді. ПО маман-криминалистердің кәсіби даярлығы көп жағдайда олардың құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуін анықтайтын біліміне, және осы білімдерін қылмыстарды ескерту, ашу және тергеп-тексерумен байланысты міндеттерді шешу кезінде қолдана білуіне байланысты.

Оқытудың міндеттері курсантты терең теоретикалық білім мен тәжірибелік дағдыны тірек етіп, арнайы білімді қолдана отырып, құжаттарды техникалық-криминалистикалық зерттеумен байланысты дәлелдемелерді алу бойынша міндеттерді шеше алатын, сондай-ақ осы салада профилактикалық жұмыстарды жүргізетін жоғары кәсіби мамандарды дайындаудан тұрады.

Тәрбиелік міндеттері:

Қарастырылып отырған қылмыстарды тергеп-тексеру кезінде заңдылық, әлеуметтік әділеттілік және рухани тазалық қағидаларының мәнін терең ұғына білу.

Қылмыстардың жолын кесу, оларды ашу және тергеп-тексеру тәжірибесі үшін криминалистикалық білімдерді, әдістер мен құралдардың рөлін түсіне білу.

Әрбір курсанттардың біліктілікті арттыру және өздігінен білім алу арқылы өз кәсіби деңгейін ұдайы арттырып отыру қажеттілігін түсінуі.

Білім алудың мақсатты бағдары.

Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуі саласында мамандандырылған маман-криминалистерді кәсіби даярлаудың ерекшеліктері өзінің білімдерін ұдайы толықтыру және жаңарту қажеттілігі болып табылады.

Осы криминалистикалық зерттеу түрі аясында құжаттар тек заңды түрде маңызды фактілердің жазбаша материалды көрінісі ғана емес, сонымен қатар маман үшін ол – зерттеу объектісі. Бұл дегеніміз маманның күнделікті жұмысында әрдайым іздеу элементі, ғылыми-зерттеу қызметінің элементі бар екендігін білдіреді. Сол себепті курсантқа – болашақ маман-криминалистке зерттеу дағдысын дарыту қажет, оны ойлауға үйрету.

Маман-криминалист құжаттар мен оның реквизиттеріне техникалық зерттеу жүргізу бойынша тәжірибелік тапсырмаларды шешу кезінде өзінің білімін дербес және шығармашылық тұрғыда қолдану білуі тиіс.

Пәнді меңгеру курсанттардың зерттеуді жүргізіп және криминалистикалық тәжірибені талдай отырып өздерінің арнайы білімдерін құжаттардың криминалистикалық зерттеу жүргізу саласында дербес қолданатын тағылымдама уақытында тәжірибелік дайындықпен органикалық бірлестікте жүзеге асырылады.

Сол себепті пәнді оқытудың негізгі мақсаты жиынтығында құқық қорғау органдарының қызметкерлерінің кәсіби даярлығынан тұратын теоретикалық білімдерін игеру, тәжірибелік қабылет пен дағдыны қалыптастыру болып табылады.

Тәжірибеде білімдері мен түсіну қабілеттерін қолдану:

Кәсіби қызметінде білім алу үрдісінде алынған теоретикалық білімдерін өзгерту. Негізгі техникo-криминалистикалық құралдарды дұрыс таңдай және қолдана білу керек.

Ой-пікірді шығару, ойды бағалау және қорытынды тұжырымдауға қабылетін қалыптастыру.

Криминалистиканың әртүрлі проблемалары бойынша ғалымдардың пікірлеріне талдау жүргізе білу және осы негізде жеке ой-пікірді дәлелдеуді құрастыра білу қабілетін қалыптастыру.

Коммуникативті шеберлік:

Хабарлай білу және криминалистиканың ақпараттарын, ойларын, проблемаларын ашық ұсыну және аудиторияның ерекшелігін ескере отырып хабарламаның әртүрлі нысанында шеше білу.

Оқу қабілеттілігі:

Әрбір курсанттың білікті арттыру және өздігінен білім алу арқылы ұдайы кәсіби даярлығын арттыру қажеттілігін түсінуі. Кәсіби өздігінен жетілу дағдыларын игеру.

Дағды – ойлау қызметінің нәтижесінен туындайтын тәжірибелік жаттығулардың нәтижесі, әрекеттерді қайта-қайта қайталау,

Шеберлік – адамның атқарушылық қызметінің нәтижесі. Ол оның өзінің кәсіби функцияларын орындауда дайындығының деңгейін сипаттайды.

Білімд меңгеру, шеберлік пен дағдыны игеру – оқу жұмысының барлық нысандары қолданылатын бірегей үрдіс. Шеберлік пен дағдылар тәжірибелік қызметтің жеке тәжірибесінің нәтижесі ретінде курсанттан алдарына қойылған міндеттерді өздігінен тәжірибелік шешуді талап етеді. Осы міндеттердің ойдағыдай дамуы көп жағдайда «Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуі» курсына оқытуды ұйымдастыруға, оқытудың әдістемесіне, амалдарына және құралдарына байланысты.

2.5. Пән бойынша тапсырмаларды орындау және тапсыру кестесі:

№	Жұмыс түрлері	Тапсырманың мақсаты мен мазмұны	Ұсынылатын әдебиет тізіміне сілтеме	Бақылау нысаны (рейтинг-шкалаға сәйкес)	Балдар (рейтинг-шкалаға сәйкес)	Есеп беру нысаны	Тапсыру мерзімі
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Практикалық сабақтарда ауызша жауап беру	Сабақ жоспарына сәйкес	Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиетті қолдану	Ағымдағы бақылау (сабақтағы ауызша жауап пен жасалған жұмыс бағаланады)	Сабақтың барлық тақырыптарына ауызша жауап бойынша 100 баллға дейін	Жауап сабақ барысында журналда бағаланады	Сабақ кестесі мен оқу жоспарына сәйкес
2	Ауызша жауап, КОӨЖ-да баяндама жасау,	КОӨЖ сабағының жоспарына сәйкес	Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиетті қолдану	Ағымдағы бақылау (КОӨЖ сабағында ауызша жауап пен жасалған жұмыс бағаланады)	Сабақтың әрбір тақырыбына ауызша жауап бойынша 100 баллға дейін	Жауап сабақ барысында журналда бағаланады	КОӨЖ сабағында сабақ кестесі мен оқу жоспарына сәйкес
3	Межелік бақылауға дайындық	Тест сұрақтары	Семестр ішінде дайындық	Аралық бақылау (компьютерлік тестілеумен бағаланады)	100 баллға дейін	Жауап «Платонуста» бағаланады	Оқу жоспарына сәйкес
4	Емтиханға дайындық	Емтихан сұрақтары	Оқытудың барлық мерзіміндегі дайындық	Қорытынды бақылау	100 баллға дейін	Жауап емтиханда және «Платонуста» бағаланады	Оқу жоспарына сәйкес

2.6. Курстың саясаты

«Құжаттарды техникалық зерттеу» пәнін оқып білу кезінде келесідей ережелердің сақталуын сұраймыз:

1. Сабаққа кешікпеу.

2. Сабақты орынсыз себептермен жіберіп алмау, сырқаттанған жағдайда тиісті медициналық анықтама, ал басқа жағдайларда — түсініктеме жазба ұсынылуы тиіс.

3. Өтемдер қабылданғанда, курсант жоспарланған сабақтарда жіберіп алған тақырыптар бойынша жауап беруге дайын болуы міндетті.

4. Тапсырмаларды орындау, ұсынылатын әдебиетпен міндетті түрде танысу және конспектілеу.

5. Сабақ үстінде сөйлеспеу, ұялы телефондарды сөндіру.

6. Оқу процесіне белсенді қатысу.

7. Курстастары мен оқытушыларға ашық мінезді болу, кең пейілділік, шыдамдылық таныту.

2.7. Ұсынылатын әдебиеттер тізімі:

№ р/н	Атауы	Шығарылған жылы
1. Нормативтік құқықтық актілер		
1	Қазақстан Республикасының Конституциясы	30 тамыз 1995 жыл (2019 жылғы 23 наурыздағы берілген соңғы өзгерістерімен және толықтыруларымен).
2	Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Қазақстан – 2050» стратегиясы – Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» 14.12.2012 ж.	Егемен Қазақстан, Астана, 15.12.2012 ж.
3	Қазақстан Республикасының қылмыстық кодексі.	2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ (2019 жылғы берілген соңғы өзгерістерімен және толықтыруларымен)
4	Қазақстан Республикасының қылмыстық-процестік кодексі	2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V ҚРЗ (2019.01.04. берілген соңғы өзгерістерімен және толықтыруларымен)
5	ҚР Заңы «Сот-сараптама қызметі туралы»	2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ (2019 жылғы берілген өзгерістерімен және толықтыруларымен)
6	ҚР ПМ № 75 ҚҚҮ «Ішкі істер органдарында жедел-криминалистикалық қызметті жүргізу Ережелерін бекіту туралы» бұйрығы	21.07.2014 ж.
7	ҚР Заңы «Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы»	2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V ҚРЗ (2019 жылғы 19 сәуірдегі берілген соңғы өзгерістерімен және толықтыруларымен)
2. Негізгі әдебиет		
8	Белкин Р.С. Курс криминалистики.	М., 2000г.
9	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.

10	Ляпичев В.Е. «Технико-криминалистическая экспертиза документов»//учебник.	Волгоград 2005 г.
11	Беляева, Г. А. Методы технико-криминалистического исследования документов.	Волгоград, 1987.
12	Бондаренко, Р. В. Криминалистическое исследование подписей. Подпись как объект почерковедческого исследования: учебное пособие.	Москва, 2011.
13	Майоров, С. В. Криминалистическое исследование ценных бумаг	М. 2014г.
14	Воробьева, И. Б. Техническая подделка документов: способы, признаки, криминалистическое исследование: монография.	М.2013 г.
15	Палий, В. М. Криминалистическое исследование документов, изготовленных на знакопечатающих устройствах	Киев, 1989.
16	Исследование денежных билетов, ценных бумаг и документов, изготовленных средствами электрофотографии: метод. Рекомендации.	М., 1998
17	Шведова, Н. Н. Криминалистическое исследование реквизитов документов, нанесенных современными материалами письма.	Волгоград, 2013
18	Шашкин С. Б. Теоретические и методологические основы криминалистической экспертизы документов, выполненных с использованием средств полиграфической и оргтехники.	Саратов, 2003
19	Попов В.Л. Технико-криминалистическая экспертиза документов: курс лекций.	М.: МИИТ, 2015
20	Волков, А. А. Диагностика в технико-криминалистическом исследовании реквизитов документов.	Саратов, 1999
21	Шашкин, С. Б., Белоусов, Г. Г. Современные способы подделки цветных реквизитов документов.	М.: ЭКЦ МВД России, 1997.
22	Российская Е. Р., Кисляк С. Е. Криминалистическое исследование текстов, выполненных на струйных принтерах.	Волгоград, 1998
23	Толкачева, Ф. К. Установление групповой принадлежности электрофотографических аппаратов по отпечатанным на них текстам (классификация электрофотографических	М., 1981

	аппаратов).	
24	Поташник Д.П. Техническая криминалистическая экспертиза документов и её роль в судебном доказывании.	М. 2004
25	Попова О. А. Хаменко А.Н. О возможности установления давности документа.	Томск 2012
3. Қосымша әдебиет		
26	Бирюков В.В., Коваленко В.В. Криминалистическое исследование документов	Луганск: РИО ЛАВД МВД, 1999
27	Орлова, В. Ф. Вопросы идентификации личности по почерку в современной криминалистике / В. Ф. Орлова.	М., 1956
28	Орлова, В. Ф. Методы исследования структурно-геометрических и нажимных характеристик для установления исполнителя кратких буквенных записей: метод. рекомендации / В. Ф. Орлова, Р. Х. Панова, А. В. Смирнов.	М., 1993
29	Ляпичев, В. Е. Техническая криминалистическая экспертиза документов, измененных с помощью химических препаратов / В. Е. Ляпичев.	Волгоград, 1983.
30	Николаева, А. С. Осмотр и исследование поддельных денежных знаков и ценных бумаг / А. С. Николаева.	СПб., 1996
31	Общие положения технической криминалистической экспертизы документов.	М., 1987
32	Определение орудий письма по штрихам (отгискам) в документе / под ред. В. А. Снеткова.	М., 1987
33	Кравченко, Ю. С. Использование телевидения в судебнотехнической экспертизе документов: метод. рекомендации / Ю. С. Кравченко, В. Н. Чупраков.	М., 1984
34	Криминалистическое исследование документов с вытравленными (смытыми) записями: метод. пособие для экспертов, следователей и судей.	М., 1987
35	Особенности исследования некоторых объектов традиционной криминалистической экспертизы: учеб. пособие / под ред. В. А. Снеткова	М., 1993.
36	Павленко, С. Д. Криминалистическое исследование документов, изготовленных с помощью фотополимерных печатных форм: метод. пособие / С. Д. Павленко	М., 1976.

37	Павленко, С. Д. Криминалистическое исследование типографских шрифтов ручного набора и их отпечатков / С. Д. Павленко.	Киев, 1975
38	Расулов, А. С. Установление факта выполнения рукописи непривычной к письму (левой) рукой: метод. рекомендации / А. С. Расулов	Ташкент, 1986.
39	Сафроненко, Т. И. Фотографические методы выявления вытравленных записей / Т. И. Сафроненко.	М., 1977
40	Чередниченко, Л. А. Исследование оттисков, полученных с фотополимерных печатных форм: метод. письмо / Л. А. Чередниченко.	М., 1980
41	Шарова, Т. Г. Модифицированная методика вероятностно-статистической оценки частных признаков почерка в рукописях, выполненных буквами по типу печатных знаков: учеб. пособие / Т. Г. Шарова, Т. И. Исмадова	Волгоград, 1999.
42	Чередниченко, Л. А. Исследование оттисков, полученных с фотополимерных печатных форм: метод. письмо / Л. А. Чередниченко	М., 1980
43	Шарова, Т. Г. Модифицированная методика вероятностно-статистической оценки частных признаков почерка в рукописях, выполненных буквами по типу печатных знаков: учеб. пособие / Т. Г. Шарова, Т. И. Исмадова.	Волгоград, 1999.
44	Судебно-почерковедческая экспертиза малообъемных почерковых объектов: метод. пособие для экспертов.	М., 1996.
45	Теория и практика математического моделирования в судебно-почерковедческой экспертизе: метод. пособие / под ред. В. Ф. Орловой	М., 1980.
46	Терзиев, Н. В. Введение в криминалистическое исследование документов / Н. В. Терзиев, А. А. Эйсман.	М., 1999.
47	Технико-криминалистическое исследование поддельных документов при расследовании хищений: учеб. пособие	М., 1992.
48	Воробьева, И. Б. Техническая подделка документов: способы, признаки, криминалистическое исследование: монография / И. Б. Воробьева	Москва, 2013.
49	Глебова, О. Ю. Рецепт как объект криминалистического исследования: монография / О. Ю. Глебова	М., 2014.

50	Денежные билеты, бланки ценных бумаг и документов. Определение подлинности: учебно-методическое пособие / Экспертно-криминалистический центр МВД России; [авт.-сост. А. Г. Белоусов]; отв. ред. Ю. М. Дильдин	Москва: ИнтерКрим-пресс, 2011.
51	Беляева, Г. А. Методы технико-криминалистического исследования документов / Г. А. Беляева, А. Н. Калашников.	Волгоград, 1987.
52	Бобовкин, М. В. Криминалистическое исследование документов / М. В. Бобовкин, А. А. Проткин.	Москва, 2014.
53	Дутова, Н. В. Дифференциация подлинных подписей и подписей, выполненных с подражанием после предварительной тренировки: метод. письмо / Н. В. Дутова.	М., 1984.
54	Ефремов, И. А. Криминалистическое исследование документов при раскрытии и расследовании преступлений: лекция / И. А. Ефремов.	М., 1996.
55	Жижина, М. В. Криминалистическое документоведение в обеспечении безопасности предпринимательской деятельности / М. В. Жижина.	М.: Юрлитинформ, 2008.
56	Зуев-Инсаров, Д. М. Почерк и личность / Д. М. Зуев-Инсаров.	Киев, 1992.
57	Сай, И. С. Алгоритмическое и программное обеспечение для распознавания и идентификации изображения оттиска печати: дис. ... канд. техн. наук / И. С. Сай.	Хабаровск, 2011.
58	Шарипов, Р. Р. Экспертиза подлинности документов на основе компьютерных методов обработки информации: дис. ... канд. техн. наук / Р. Р. Шарипов.	Волгоград, 2011.
59	Майоров, С. В. Криминалистическое исследование ценных бумаг /	Москва, 2011.

2.8. Пән бойынша сабақтарды жүргізудің тақырыптық жоспары

№ п/п	Тақырып саны	Тақырып атауы	дәрістер	Семинарлық сабақтар	Практикалық сабақтар	КООЖ	КӨЖ
1	1	Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің әдістемелік негіздері.	1		1	1	4
2	2	Жазу материалдарының криминалистикалық зерттеуі.	1		1+2	2	6

3	3	Құжаттарды, бланкілерді дайындау кезінде бейнелерді алудың репрографиялық тәсілдері.	1		1+2	2	6
4	4	Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттар бланкаларының техникалық зерттеуі.	1		1+2	2	6
5	5	Мөртабандарын және мөрдің баспа-таңбасын зерттеу.	1		1+2	2	6
6	6	Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу.	1		1+2	2	5
7	7	Құжаттардың қорғаныс бөліктерінің алдамшылығының негізгі тәсілдері және оларды анықтаудың әдістері.	1		1+2	1	5
8	8	Қойылған қолдарды техника-криминалистикалық зерттеу.	1		1	2	4
9	9	Құжаттардың мазмұнын анықтау	1		1	1	3
Барлығы:			9		21	15	45

2.9. Сабақ жоспарлары

Дәріс сабақтары

№ 1 тақырып. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің әдістемелік негіздері.

Дәріс жоспары (1 сағат)

1. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің түсінігі, заты, объектілері.
2. Құжаттардың, оның реквизиттерінің түсінігі және олардың жіктемесі.
3. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің жалпы әдістемесі.

Дәріс тезистері

Қылмыстық, сондай-ақ азаматтық және арбитраждық істерде құжаттардың жасандылығына байланысты арнайы білімді қолданудың негізгі процестік нысаны құжаттарды техникалық-криминалистикалық зерттеу болып табылады.

Құжаттарды техникалық-криминалистикалық зерттеу - бұл өндіріс әдісін айқындау үшін құжаттарды қарау үшін жүргізілген, заттар мен материалдарды анықтау оларға өзгерістер енгізуде оларда өзгерістердің болуын және оларды енгізу жолдарын анықтау, көрінбейтін жазбаларды анықтау, сондай-ақ құжаттарды дайындау кезінде пайдаланылатын криминалистикалық зерттеудің түрі.

Техникалық-криминалистикалық зерттеуінің заты ретінде арнайы білімдер негізінде және заңда белгіленген тәртіппен құрылатын құжаттарды дайындау, пайдалану және сақтаумен байланысты қылмыстық іс бойынша қатысы бар нақты деректер (фактілер, мән-жайлар).

Сараптамалық зерттеу теориясында сараптамалық зерттеулер объектілеріне материалдық дәлелдер, сондай-ақ іс бойынша жиналған кейбір мәліметтер жатады.

Криминалистикалық зерттеу объектілерін біріктіретін басты ерекшелігі

арнайы білімнің көмегімен анықталуы және зерттелуі мүмкін олардың кез келгенінде жасырын сапалары мен қасиеттердің болуы.

Техникалық-криминалистикалық зерттеуінің объектілері болып табылады:

1. ең алдымен олардың реквизиттеріне жататын зерттеудің жазбаша құжаттары (жазбалар, мөр баспа-таңбалары мен мөртабандар, машинамен басылған мәтіндері, белгілер және т.б.). Мұндай құжаттарға келесілер жатады:

- жеке (куәландырулар - төлқұжат, жүргізуші құжаттары, дипломдар және т.б.); еңбек қызметін сипаттайтын – еңбек кітапшасы, еңбекке жарамсыздық парағы, мінездемелер, жеке істері және т.б.);

- анықтамалық-куәландырушы (оқу туралы, балалары туралы, екбекақысы туралы, жұмыс орны және т.б. анықтамалары);

- ақшалай, яғни қолма-қол ақшаны алу және төлеу бойынша операцияларды көрсету (чек кітапшалары, түбіртек пен шығыс тапсырыстары, кассалық кітапшалары, төлем тізімдемелері және т.б.);

- материалдық құндылықтардың қозғалысын көрсету (жөнелтпе құжат, есептік журналдар, жол жүру билеттері және т.б.);

- өзге де (лотереялық билеттер, ақшалай билеттер, теміржол және әуе жолы билеттері, рецепттер, кассалық чектер және т.с.с).

2. олар жасалған материалдар (қағаз, бояу, желім және т.б.);

3. жазба құрлдарымен және басқа да бейімдегіштерімен (мөр, мөртабан, полиграфиялық машиналары және т.б.);

4. мәтінді жою үшін қолданылатын шаймалау заттарының қалдықтары және т.б.

Құжаттарды техникалық-криминалистикалық зерттеу объектілері ретінде жазба машинкалары, куәландырушы баспы нысандары және т.б. құжаттарды, сондай-ақ құжат материалдарын - қағаз, бояғыштар, желімдер және т.б. орындау кезінде пайдаланылатын техникалық құралдар болып табылады.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (Қар. 2.7 бөлім).

№ 2 тақырып. Жазу материалдарының криминалистикалық зерттеуі.

Дәріс жоспары (1 сағат)

1. Жазу материалдарының түсінігі және құрылысы.

2. Жазу материалдарын зерттеу.

Дәріс тезистері

Хат материалдары көп компонентті қоспалар (жүйелер) болып табылады.

Мақсаты бойынша хат материалдары келесі топтарға бөлінеді:

- жазуға арналған құрылғыларда қолдану үшін (шарикті қаламсаптарға арналған пасталар, автоқаламсаптар үшін, фломастер үшін кеңсеге арналған сиялар, сүрме (тушь), қарындаштар сабақтары, көркем бояулар);

- мөр пішіндерінің баспа-таңбаларын алу үшін (мөрқалыпты

(штемпельный) бояулар, белгібаспалары құрылғыларының таспалары үшін бояғыштар, көшірме қағаздар, полгирафиялық бояулар);

- электрофотографиялық тсілмен бейнелерді алу (электрографиялық тонерлер)..

Жазуға арналған сиялар - жазба қасиеттерін жақсарту үшін қышқылды (қант, глицерин, этиленгликоль) енгізетін органикалық бояғыштардың суық ерітінділері (негізгі күлгін қышқылы К, метилен көк және т.б.), сондай-ақ сияны қалыптан қорғайды антисептиканы (фенол, формалин, сірке қышқылы) және т.б.) білдіреді.

Химиялық құрамы бойынша, сия екі негізгі топқа бөлінеді. Бірінші топта бояғыштарда жануарлар немесе өсімдік бояғыштары, ал екіншісі анилин немесе дубильді және галинді қышқыл туындылары болып табылады.

Мақсаты бойынша сия кеңселік немесе мектептік (уақытша сақтау үшін) және құжаттық (ұзақ мерзімді сақтау үшін) болып бөлінеді.

Түсі бойынша – қара және түсті.

Кәдімгі сұйық сиямен қоса, кеңсе сиялары ұнтақтар мен таблеткаларда (құрғақ сия) шығарылады, олар суда ерітілгеннен кейін сұйық сиямен бірдей қасиетке ие болатын декстриналық және талькпен органикалық бояғыш қоспалар болып табылады.

Фломастерді толтыру үшін қолданылатын сиялар екі түрден тұрады: суда еритін (су-гликольдық) және суда ерімейтін (спирттік және көмірсутекті еріткіштерге негізделген). Көмірсутекті еріткіштерге негізделген сия май және спиртпен еритін көмірсутектер (ксилол, толуол және т.б.) арқылы жасалады. Бұл бояулар әйнек, керамика, металл және т.б. бойынша жазуға арналған, олар материалға енгізген кезде тез сіңіп кететін, судың әсеріне, өшіп қалуына төзімді, бірақ өте улы болады.

Шарикті қаламсап үшін пасталар төменде көрсетілген қоспалар болып табылады:

- майдан және спиртпен еритін көмірсутектер;
- шайырдан (фенолформальдегидті шайыр ФЛ-326, фталопал СЕБ);
- гликоль текті жоғары қайнаған еріткіштерден;
- қоспалардан (олеин қышқылы - доптың ылғалдануын жақсартуға,

пасталардың гигроскопиясын азайтуға, бояғыштың түсінің тереңдігін және жарықтығын жоғарылатуға арналған.

Шарикті қаламсаптарға арналған пасталар қағазға мықтап бекітіледі, жарық әсеріне және бірқатар жалпы химиялық реагенттерге төзімді болады. Біздің елімізде паста негізінен алты түсте шығарылады: қара, күлгін, көк, көгілдір, жасыл, қызыл және шетелде - көрінетін спектрдің барлық түстері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (Қар. 2.7 бөлім).

№ 3 тақырып. Құжаттарды, бланкілерді дайындау кезінде бейнелерді алудың репрографиялық тәсілдері.

Дәріс жоспары (1 сағат):

1. Репрографияның түсінігі және түрлері.
2. Электрографияның түсінігі, жіктемесі және белгілері.
3. Бүріккіш баспаның түсінігі және бүріккіш құрылғының жіктемесі.

Дәріс тезистері

Репрография - баспа пішінін пайдаланбай штрихті немесе тондық түпнұсқалардан жеке көшірменің бір данасын алудың кез-келген тәсілі.

Қазіргі уақытта келесідей репрографиялық көбею тәсілдері ең көп таралған: электрофотография (электрографиялық тәсілдердің бірі), бүріккіш технология, термография.

Суреттерді көбейтудің көптеген репрографиялық процестері көшірмелі-көбейткіш құрылғыларды пайдалана отырып түпнұсқалық құжаттарды көшіру және көбейтуге арналған кешенді құралдар жиынтығы ретінде түсіндіруге болады.

Көшірмелі-көбейткіш құрылғылардың жәктелуі келесідей топтарға бөлінеді:

Бейнелерді жаңғырту тәсілі бойынша:

1. электро-графикалық;
2. бүріккіш (струйные);
3. бояғыш заттекті с термотасымалдау.

Түсі бойынша:

1. монохромды (қара-ақ);
2. түрлі-түсті.

Конструктивті ерекшеліктері бойынша:

1. тікелей көшіру құралдары;
2. ЭЕМ үшін баспа құрылығысы;
3. көпфункционалды.

Түсі бойынша (жаңғыртылатын түстердің конструктивті енгізілген саны) көшірмелі-көбейткіш құрылғылар монохромды (әдетте қара және ақ түсті) және түрлі-түсті (толық түсті) болып бөлінеді.

Монохромды құрылғылар - бір циклде монохромды көшірмелерді жасауға конструктивті арналған құрылғылар. Дегенмен, мұндай құрылғыларда түстерді бөлектеу түпнұсқаларын және тиісті тонерлерді пайдалану арқылы бірнеше жұмыс циклі бойынша түсті көшірмелерді алуға болады. Бұл ретте механикалық себептерге байланысты (түпнұсқадағы дәлме-дәлдік, қағаздың дәлсіздігі, қағаз өткізу жолы механизмінің кідірісі және т.б.) түрлі түсті кескіндерді (контурлау қосарлануы, түрлі-түсті муар) біріктірудің дұрыс емес болуына әкелуі мүмкін.

Толық түсті құрылғылар - бір жұмыс циклында түрлі-түсті (толық түсті) көшірмелерді жасауға арналған құрылғылар. Түрлі-түсті көшірмелі-көбейткіш құрылғылар монохромды режимде жұмыс істей алады, ал басып шығарылмаған өрісте көшірмелерді, түрлі-түстерді алу процесіне қатыспайтын бояғыш заттардың ұсақ бөлшектері болуы мүмкін.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
3,5,6,12,17,22,23,24,25,26,27,45 (Қар. 2.7 бөлім).

№ 4 тақырып. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттар бланкаларының техникалық зерттеуі.

Дәріс жоспары (1 сағат):

- 1 Полиграфияның жалпы түсінігі.
- 2 Полиграфиялық баспаның тәсілдері.
- 3 Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттар бланкаларын зерттеудің әдістемесі.

Дәріс тезистері

Құжаттарды полиграфиялық жаңғырту (басып шығару) – бұл баспа нысанын басып шығарылатын материалға бояғыш затты (баспа сияны) тасымалдау процесі.

Басып шығару нысаны – бұл бетінде басып шығаратын және аралық элементтері болатын жазық немесе цилиндрлік пішіндегі монолитті немесе құрамды пластинаны білдіретін бейнені тасымалдаушы болып табылады.

Басып шығару элементтері басып шығарылған нысанда бейне жасайды. Олар бояуды қабылдайды және оны қағазға немесе аралық сілтемеге (офсетті төсем, тампон) тасымалдайды, осылайша басып шығару процесінде баспа-таңбасында бейне жасап шығарады. Аралық элементтер баспа бояуларын қабылдамайды және оны басылған материалға жібермейді.

Фото формасы - баспа формасын жасау кезінде пластина материалына көшіру үшін құрылған иллюстрациялық немесе мәтіндік диапозитив немесе келеңсіздік (негатив).

Баспа-таңба – қысым әсерінен баспа формасынан бояуды беру арқылы алынған басып шығарылған материалдағы бейне (кескін);

Полиграфиялық өнімдерді криминалистикалық зерттеу үшін «басып шығару түрі» және «басып шығару тәсілі» ұғымдары өте маңызды.

Басып шығару түрі - баспа түрінің құрылымы бойынша анықталады. Түрлі әдеби көздерде немесе сол авторлардан, бірақ әртүрлі уақытта үштен алтыға дейін баспа қарастырылады. Дегенмен, криминалистикалық маңызды белгілердің негізінде басып шығарылған формада баспалық және аралық элементтерінің орналасуына қарай төрт түрлі баспа түрін ажыратуға болады: жоғары, тегіс, терең және трафаретті.

Басып шығару тәсілі баспа материалына баспа формасын, оны дайындау тәсілі және бояғышты беру тәсілі толығымен анықтайды.

Бояғышты баспа материалына беру тәсіліне сәйкес, тікелей және жанама (офсетті) тәсілдер ажыратылады. Тікелей басып шығару тәсілінде баспа формасындағы бояу қағазға тікелей тасымалданады. Жанама басып шығару тәсілімен, баспа материалынан алынған бояу бастапқыда аралық бетке - офсетті цилиндрге және одан қағазға көшіріледі. Полиграфиялық өнімдерін өндіру процесі төрт кезеңді қамтиды:

1. Фото пішінді алу (фотографиялық процесі) - бұл жаңғыртылатын кескіннің фотографиялық формаларын алу кезеңі.

2. Баспа пішін өндіру (фотомеханикалық, пішіндік процесс). Пішіндік процестері басып шығару пішіндерін қамтамасыз етеді. Әрбір басып шығару тәсілі үшін баспа пішіндерін жасаудың арнайы технологиясы пайдаланылады, бірақ жалпы түрде жою (көрсету) арқылы сезімтал қабатпен суретке түсірілген бейнені фото пішіннен баспа пішіне көшіру-тасымалдау болып табылады.

3. Басып шығару процесі немесе баспа (баспа пішінен баспа-таңбасын алу). Басып шығару процесі бояуды басып шығару пішінінен қағазға келесідей реттілікпен беруді қамтиды:

- а) баспа пішініне бояуды салу;
- б) қағазды баспа пішініне беру;
- в) жеке басып шығару, яғни бояуды қысыммен баспа пішінінен қағазға беру;
- г) қабылдаушыға дайын баспа-таңбасын шығару.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 4,8,10,12,17,28, 54, (Қар. 2.7 бөлім).

№ 5 тақырып. Мөртабандарын және мөрдің баспа-таңбасын зерттеу. Дәріс жоспары (1 сағат)

1. Мөр және мөртабандардың жалпы түсінігі, мөр пішіндерін дайындау тәсілдері.

2. Мөр пішіндерін және мөрдің баспа-таңбасын қолдан жасаудың тәсілдері.

3. Мөр пішіндерін зерттеудің әдістемесі.

Дәріс тезистері

Мөр (мөртабан) ретінде құжаттарды рәсімдеу кезінде пайдаланылатын арнайы нысанды атайды.

Мөрлердің (мөртабандардың) баспа-таңбалары көпшілік құжаттардың міндетті сипаттамаларының бірі болып табылады және оларда қамтылған фактілерді куәландыру үшін пайдаланылады.

Мөрдің мақсатына байланысты гербті және қарапайым. Оларды әртүрлі материалдарды пайдалана отырып әртүрлі технологияларды қолдануға болады. Гербті мөрлері тек дөңгелек, қарапайым - дөңгелек, үшбұрышты болуы мүмкін. Мөртабандар әр түрлі нысанда болуы мүмкін (тікбұрышты, алтыбұрышты және т.б.). Белгілі бір шамада куәландырушы баспа пішініне факсимильді баспа пішіндерін (факсимильді) қосуға болады.

Мөртабандар бұрыштық (бланкалық) және кәдімгі (арнайы мақсатта болуы мүмкін), сондай-ақ жақтаулық (яғни, шектеулі жақтау) және жақтаусыз деп бөлінеді.

Кәсіпорынның (жеке кәсіпкердің) бұрыштық мөртабаны әртүрлі ұйымдарға жүгінген кезде, яғни фирмалық бланкаға балама ретінде, хат жіберген кезде хаттың бұрышына баспа-таңбасын қою үшін қолданылады. Әдетте, бұрыштық мөртабан – жақтаусыз және онда кәсіпорын атауын, заңды мекен-жайы, телефондары, кем дегенде - кәсіпорынның толық деректемелері көрсетіледі. Бұдан басқа, осы мөртабанда шығыс нөмірі мен құжаттың

орындалу мерзімі міндетті түрде көрсетіледі. Бұл мөртабан кәсіпорынның (жеке кәсіпкердің) бланкалары болмаған жағдайда қолданылады.

Кейбір жағдайларда арнайы мақсаттағы мөртабандар құжаттың орындалуына уәкілетті тұлғалардың (мысалы, «ТІРКЕЛГЕН», «ШЫҒАРЫЛҒАН» «ТӨЛЕНГЕН» мөртабандары) қандай да бір іс-әрекеттерін жазады, ал басқа жағдайларда олар таза тіркеу мақсатында, мысалы, азаматтардан келп түсетін өтініштердің кіріс және шығыс хат-хабарлары үшін қызмет етеді.

Мөр ретінде баспа қағазға басып шығару үшін басып шығару пішіні бар құрылғы. Көптеген баспалық пішіндерде баспа элементтері бос орынның үстінде орналасқан, яғни куәландырушы басып шығару пішіндері негізінен жоғары баспа пішіндері болып табылады. Қағаздағы мөрмен (мөртабанмен) қалдырылған бейне (кескін) баспа-таңба деп аталады. Қағазда баспа-таңбаны бейнелеу (кескіндеу) үшін мөрқалыптық таянышы бар мөрқалыптық бояғыш қолданылады. Мөрқалыптық таяныш өзінің көлемінде бояғыш заттардан тұрады және матадан немесе кеуекті материалдардан жасалуы мүмкін. Мөрдің мөрқалыптық таянышпен байланысы кезінде, оның басып шығару элементтері боялады.

Баспа пішіндерін дайындаудың негізгі технологиялары:

- дәстүрлі технология;
- фотополимерлі технология;
- резеңке бойынша лазерлі нақышталу;
- нақышталумен дайындалған резеңкенің матрицадағы вулканизациясы;
- флеш-технология.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
3,4,14,17,22,26,28,35,36,47 (Қар. 2.7 бөлім).

№ 6 тақырып. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу.

Дәріс жоспары (1 сағат):

1. Қағаз бен бояуларға арналған қорғаныс.
2. Басып шығарудың және суреттердің түрлері бойынша қорғаныс.
3. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу.

Дәріс тезистері

Бағалы қағаздар мен ақша билеттерін жасау үшін пайдаланылатын қағаздар өнімдерді пайдаланудың өзіндік сипаты бойынша анықталған қасиеттерге ие болуы тиіс. Бағалы қағаздар үшін, әсіресе, ақшалай билеттер үшін қағаздың механикалық беріктігі маңызды. Ол 2,5 мыңнан астам қос иірімдерге төзімді, ыдырау мен өшірілуден жоғары созылу және берік төзімділікке ие. Ол мүмкіндігінше жұқа болуы керек, бірақ икемді және мөлдір, суда жібімейтін және кептірілген кезде бүрсимейтін, уақыт аралығымен жарқырап және түсін өзгертпейтін болуы, агрессивті ортаның әсерінен төзімді болуы керек. Және, бұл ретте қолайлы баспа қасиеті болуы керек. Осы қасиеттердің көбін қағазды дайындау процесінде алады.

Қағазды өндіру кезінде өсімдік талшықтарын ісініп кететін сулы ортада араластырады. Осы массаға толтырғышты және бояғыш заттекті қосады. Көп

мөлшердегі сумен араластырылған қағаз массасын жұқа қабапен қағаздың төсемі пайда болатын қағазбөлуші машинасының дірілдегіш торына құйылады. Артық сулары тордан ішінара ағып кетеді, соратын қораптармен және престердің көмегімен күшпен алынып тасталады; оның қалдықтары кептіру кезінде ыдырап кетеді. Алынған қағаз желімделеді және қажет болған жағдайда қосымша өңдеуге ұшырайды - тазартқаннан кейін қағаздың бетін кептіргеннен және үтіктегеннен (тегістегеннен) кейін ақ, тегіс және кеуекті болдыратын бір немесе екі жағынан ақ пигменттерден, пленка қалыптастырушы және басқа да заттардан тұратын қабатын түсіреді. Қағаздың ақтығын арттыру үшін оптикалық ағартушы-күлгін люминофор қолданады, олар ультракүлгін түсте ғана емес, сондай-ақ көрінетін жарықтың қысқа толқынды сәулелерінің әсерінен көк-күлгін түске жарқырайды. Дегенмен, ақшалай билеттер мен бағалы қағаздарға арналған қағазды өндіру кезінде оптикалық ағартқыш пайдаланылмайды, сондықтан қағаз ультракүлгін сәулесінің астында қара болып қалуы керек.

Қағаздың қауіпсіздік ерекшеліктерінің бірі ретінде оның бетінің құрылымы қызмет етуі мүмкін. Қағаз беті қопсыған кезде қағаз жасаушы машинасының тор құрылымын ішінара сақтайды. Бұл тұрғыда оған ең тән жағдай болып вафельді сүлгіні еске түсіретін ескі француз франкі табылады.

Басып шығару бояғыштары кейбір жағдайларда бояулардың түсін арттыратын органикалық бояумен боялуы мүмкін күрделі құрамды байланыстыратын пигменттер қоспасын білдіреді.

Пигменттер – суда, майда, ерітінділерде, химиялық тұрғыда оларды қолдану жағдайында тұрақты, жоғары диспенсерлі түсті ұнтақтар. Ерекшелігі ретінде тек кейбір арнайы пигменттер түрлері құрайды, олар қандай да бір қатынаста тұрақсыздықпен ерекшеленеді, мысалы, температураға байланысты түсін өзгертуге болатын жылу сезімтал пигменттер және т.б.

Бояғыштар - суда немесе майда және басқа да органикалық еріткіштерде ерітілген органикалық шығу тегі бар заттектер: өсімдік, жануарлар және синтетикалық талшықтар (мақта, зығыр, жүн, жібек, капрон және т.б.), қағаз, былғары, резеңке, пластмасса және т.б. Бояғыштың ерітіндісіне байланысты суда еритін бояғыштар, спиртпен еритін, майда еритін және т.б. түрлері ажыратылады.

Әдетте, суда ерітілген бояғыштар майларда ерітілмейді, керісінше, майларда еритіндер суда ерітілмейді. Осылайша, пигменттер мен бояулар түсінігі шартты болып табылады, өйткені бір заттек суға қатысты бояғыш және майға қатысты пигмент болуы мүмкін. Сондықтан, әсіресе, объектілерді сипаттағанда, талдау арқылы оның тегі анықталмайынша «бояғыш заттек» терминін қолдану қажет.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 2,5,6,7,12,33,34,37,38,44,45,47,50,54 (Қар. 2.7 бөлім).

№ 7 тақырып. Құжаттардың қорғаныс бөліктерінің алдамшылығының негізгі тәсілдері және оларды анықтаудың әдістері.

Дәріс жоспары (1 сағат)

1. Өзгертілген бастапқы мазмұны бар құжаттардың зерттеуі.
2. Құжаттардың қорғаныс бөліктерінің алдамшылығының негізгі тәсілдері және оларды анықтаудың әдістері.

Дәріс тезистері

Өзгертілген бастапқы мазмұны бар құжаттарды зерттеу - құжаттардың техникалық-криминалистикалық сараптамасы міндеттерінің бірі болып табылады, ол құжаттың басқа (бастапқысымен салыстыру бойынша) мазмұнын білдіретін әрекеттердің белгілерін анықтайды.

Құжаттарды өзгерістерге мәтіндер, мөр баспа-таңбасы мен мөртабандар ұшырайды, жеке парақтар, олардың бөліктері, фотосуреттері және т.б. ауыстырылады. Мәтінді өзгерту кезінде келесі тәсілдер пайдаланылады: өшірулер, қосып жазулар, қосымша шығарулар, кетірулер, шайып тастау немесе олардың комбинациясын (мысалы, жиі өшіруге ұшырайтын қосып жазу) және т.б. Әрбір тәсілі үшін белгілі бір белгілер жиынтығы тән сипатта болады, он анықтау арқылы маман алдына қойылған міндеттерді табысты шеше алады. Мұндай зерттеулердің типтік объектілері ретінде көбінесе жеке басын куәландыратын құжаттар (азаматтардың төлқұжаттары, куәліктер және т.б.), куәліктер, мектептерді бітіргені туралы дипломдар, көлік құралдарының төлқұжаттары, төлем және қаржылық құжаттар және т.б. бола алады.

Өзгертілген бастапқы мазмұндағы құжаттарды техникалық-криминалистикалық зерттеу кезінде мынадай негізгі міндеттері шешіледі:

- құжаттың бастапқы мазмұнының өзгеріске ұшырауын анықтау;
- құжаттың бастапқы мазмұнының өзгеріске ұшырау тәсілін анықтау;
- құжаттың бастапқы мазмұнын анықтау.

Жалғандық (жасанды) – құжаттардың түпнұсқасын жасанды жасау немесе жалған құжаттарды жасаудан тұратын қылмыс, яғни жасанды немесе жалған құжат - бұрмаланған немесе жарамсыз құқықтық мәліметті көрсететін құжат. Сәйкесінше криминалистикада жалғандықты мынадай бөлу қабылданған:

- интеллектуалды;
- материалды.

Интеллектуалды жалғандық – құжат түпнұсқасынан ерекшеленбейді, онда барлық уәкілетті лауазымды адам жасаған мәліметтер қамтылады. Дегенмен, жасау кезінде мазмұны бойынша жалған ақпараттар қолданылады.

Материалды жалғандық – бұл құжаттың немесе оның бөлігінің (реквизиттерінің) нысанына қол сұғу арқылы түпнұсқалығын бұзатын құжат: бланк, мөр баспа-таңбасы немесе мөртабаны, қойылатын қолы және т.б. Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеу объектісі тек материалдық жалғандық болып табылады. Толық және жартылай материалдық жалғандықты ажырату қабылданған. Толық жалғандық кезінде, барлық реквизиттерді бұрмалау орын алады, құжат бланкасында, яғни тұтастай

құжатты жалған жасау. Жартылай жалғандықта түпнұсқа құжаттың мазмұнына өзгертулер енгізіледі. Құжаттың түпнұсқалылығы немесе жалғандығын анықтау сарапшының немесе маман-криминалистің құзіретіне кірмейтінін атап өткен жөн. Мұндай шешім тергеу органдарының құзыреті болып табылады. Зерттеуді жүргізе отырып маман осы фактінің техникалық жағын белгілейді. Құжаттардың бастапқы мазмұнын ішінара өзгерту фактісін анықтау ескі жазбаларды, қосымша жазбаларды, сызбаларды, суреттерді, парақтарды және олардың бөліктерін ауыстыру немесе өшіру белгілерінің болуын білдіреді.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 2,5,6,7,12,33,34,37,38,44,45,47,50,54 (Қар. 2.7 бөлім).

№ 8 тақырып. Қойылған қолдарды техника-криминалистикалық зерттеу.

Дәріс жоспары (1 сағат):

1. Қойылған қолдарды техникалық қолдан жасаудың тәсілдері және белгілері.

2. Қойылған қолдарды криминалистикалық зерттеудің әдістемесі.

Дәріс тезистері

Егер маман қарамағында түпнұсқа-қолтаңба бар болса (яғни, техникалық жалғандықпен орындалған болжамды қойылған қолы), барлық көшіру тәсілдеріне, зерттелетін қолтаңбаның нысаны мен өлшемі түпнұсқа-қолтаңбамен (көшіру кезінде ықтимал ауқымды ескере отырып) транскрипцияның сәйкестігі белгілері табылуы мүмкін.

Қолтаңбаны айналдырып ораумен байланысты бірінші топтың тәсілдері ерекше орындау белгілерімен сипатталады, яғни жазықтықта жалпыланған элементтердің бұрыштықтығы, бұрылмалы элементтердің бұрыштықтығы, доғал басталуы мен аяқталуы және жазу құрылғысы үшін негізсіз тоқтау нүктелерінің болуы секілді жазбаша түрде көрінетін қозғалыстардың белгілерімен сипатталады.

Қолтаңбаны көрсететін белгілер қарындашпен сурет салу арқылы жүзеге асырылады, содан кейін штрихтарды жазбаша аспаптармен (паста, сия) орау.

Осы тәсіл кезінде белгілі бір тұлғаның қолын жалған қою қағазға аз қысым көрсетіп, салыстырмалы түрде жұмсақ графит қарындашпен жасанды құжатқа көшіріледі және түпнұсқа барынша көп ұқсас болғанда, қолтаңба жазу құралдарымен айналдырылады.

Бұл тәсіл үшін келесідей белгілер тән:

- ерекше белгілердің белгілердің болуы;
- транскрипцияның, көлбеудің, мөлшердің және екпіннің, таңбалардың конструктивті құрылымы, қозғалыс бағыттары мен санының сәйкестігі;
- графита қарындашының және жазу аспабының қосарланған штрихтарының болуы;
- қағаз қалдықтары мен қағаз қабатының жұқаруы түрінде тазарту іздерінің болуы (қарындаштарды дайындауды жою кезінде).

Зерттелетін қолтаңбаны адамның қолтаңбасымен салыстыру кезінде кейбір сыртқы ұқсастықтар байқалады: транскрипция, өлшем, екпіні және ең

тартымды, онай жаңғыртылатын жеке белгілері сәйкес келеді. Сонымен қатар, қозғалыс координациясының бұзылуы байқалады, жазба қарқынын (үлгілермен салыстырғанда) төмендетеді.

Қолтаңбаны көшірме қағазды пайдаланып штрихтарды жазба аспаптарымен (пастамен, сиямен) айналдыру арқылы орындауын куәландыратын белгілері.

Қолтаңбаны жалған жасаудың бұл тәсілі келесідей болады: түпнұсқалық қолтаңбасы бар құжат жасанды құжаттың үстіне қойылады және олардың арасына көшірме қағаз парағы орналастырылады. Содан кейін түпнұсқалық қолтаңба жеңіл салмақпен өткір қарындаш немесе басқа да өткірленген затпен айналдырылады. Қолтаңбаның алынған контур бейнесі қаламсаптың бояғыш материалымен айналдырылады. Айналдырған кезде көшірме қағазының жабылмаған штрихтары жиі тазартқышпен жойылады. Қолтаңбаның көшірілген бейнесі (кескіні) жазба аспаптарымен айналдырылады, бірақ егер құжаттың бүкіл мәтіні көшірме қағазы арқылы жасалса (мысалы, екінші немесе кейінгі көшірмелерді жасаған кезде) айналдырусыз қалып қоюы мүмкін.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 2,5,6,7,12,33,34,37,38,44,45,47,50 (Қар. 2.7 бөлім).

№ 9 тақырып. Құжаттардың мазмұнын анықтау.

Дәріс жоспары (1 сағат):

1. Төгілген және сызылған мәтіндердің мазмұнын анықтау.
2. Батырылған штрих бойынша жазбаларды айқындау.
3. Жанып кеткен құжаттарды зерттеу.

Дәріс тезистері

Құжаттардың мазмұнын анықтау үшін кешенді әдістер жиынтығы әзірленді. Бұл әдістер екі негізгі топқа бөлінеді:

- зерттеу кезінде құжатты бұзбайтын әдістер;
- зерттеу кезінде құжатты жартылай бұзатын әдістер.

Бірінші топқа жатады:

1. Өртүрлі жарық жағдайларында сырттай қарап-тексеру.
2. Түрлі-түсті айырмашылық (жарық сүзгілер, VSK типті компараторлар).
3. Микроскопиялық зерттеулер.
4. Инфрақызыл сәуледе зерттеу.
5. Ультракүлгін сәуледе зерттеу.
6. Әр түрлі спектрлік сезімталдықтың фотоматериалдарында фотосуретке түсіру..

7. Түрлі-түсті фотоматериалға фототүсірілім.
8. Контрастылық фототүсірілім (оның ішінде контратипті).
9. Телевизиялық және компьютерлік құралдардың көмегімен зерттеу.
10. Оптикалық кванттық генераторларды (лазерлерді) қолдану.

Екінші әдіс топтары қамтиды:

1. Ылғалды көшірме.
2. Адсорбциялы-люминесцентті әдіс.
3. Йодқамтитын реагенттер көмегімен зерттеу.

4. Диффузды-көшірмелі әдіс.
5. Химиялық реактивпен өңдеу.

Инфрақызыл сәулелердегі байқау және фототүсірілім жазба материалдарына және әсіресе материалдарға ену қабілетіне негізделген. Олар инфрақызыл сәулелер үшін (графит қарындаш, қара тушь, қара машинкалық таспасы, қара көшірме қағазы, қара типографиялық бояулары, сондай-ақ ауыр металдың тұзымен бояғыштар - темір, хром, мыс) бояғыштар және мөлдір (анилин бояғыштары) үшін мөлдір болуы мүмкін.

Егер дақ мөлдір болса, ал штрихтар мөлдір болмаса, онда штрихтар көрінетін болады және оларды инфрахроматикалық материалдардағы КС-18, Кс-19, ИКС-1, ИКС-3 жарық сүзгіштерімен бекітуге болады, сондай-ақ зертханада тиісті жабдықтар (электро-оптикалық түрлендіргіш және зерттеу нәтижелерін бекіту аспаптары) болған кезде тікелей теледидарда немесе монитор экранында байқауға болады. Бұл жағдайда суретте тек жазулардың штрихтары ғана болады.

Қағаз құжаттары инфрақызыл сәулелерде жақсы көрсетіледі. Графитті қарындашпен жасалған және түрлі-түсті қарындаштармен (сиямен емес) сызылған мәтіндер көптеген жағдайларда инфрақызыл сәулелерде көретін сурет арқылы анықталуы мүмкін. Мысалы, көк қарындашпен сызылған графит қарындаш ИКС-1 фильтрімен И-740 үлбірінде (қайнар көзі - қыздыру шамы) түсіргенде немесе тікелей монитор экранында байқалғанда анықталады.

Рентгендік сәуледегі түсірілім төгілген жазбаларды анықтау кезінде, даққа қарағанда штрих бояғыштарында үлкен атомдық нөмір элементтері болған кезде ғана нәтиже береді.

Жанып кеткен құжаттар – бұл целлюлозаның бұзылу температурасынан асатын температураның әсеріне ұшыраған құжаттардың қалдықтары.

Қағазды жоюдың келесі шартты сатыларын бөлуге болады:

1) шарпу (150°C температураға дейін) - қағаз ылғалды жоғалтады, сарғаяды, тыржияды, шеттері деформацияланып, парақтың бір жағына орайды;

2) көмірленуі ($150\text{-}200^{\circ}\text{C}$ температурасы) - қағаз қараяды, ол күшті тыржиып,сынғақ, жарықшақтанады;

3) күлге айналуы ($200\text{-}300^{\circ}\text{C}$ температурасында) - толтырғыштар есебінен құрылымын сақтай отырып қағаз жарықтанады ($300\text{-}500$ градус кезінде дерлік ақ түстенеді), ал азғантай маханикалық әсерден кейде ұнтаққа айналады;

4) күлденуі ($500\text{-}800^{\circ}\text{C}$ температурда).

Целлюлозамен бірге жағылған кезде бояғыштар да бұзылуға ұшырайды. Органикалық материалдар - жоғары температураның әсерінен бояғыштар (сия, шарикті қоламсаптың пасталары) көрінетін із қалдырмай жойылады. Бояулар құрамына кіретін пигменттер (бейорганикалық пигменттер, түрлі-түсті лактар) көрінетін белгілерді қалдырады.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
2,5,6,7,12,33,34,37,38,44,45,47,50 (Қар. 2.7 бөлім).

Практикалық сабақтар

№ 1 тақырып. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің әдістемелік негіздері (1 сағат)

Практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің түсінігі, заты, объектілері.
2. Құжаттардың, оның реквизиттерінің түсінігі және олардың жіктемесі.
3. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің жалпы әдістемесі.

Практикалық тапсырма: (жаттығу кешендері)

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
2,3,4,5,11,19,21,24,27,34,36,44,48,55 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 2 тақырып. Жазу материалдарының криминалистикалық зерттеуі (3 сағат)

Практикалық сабақтың жоспары 1 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Құжаттардың жазу материалдарын криминалистикалық зерттеудің объектілері.
2. Жазу материалдарының құрылысы және жіктемесі.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

Практикалық сабақтың жоспары 2 (2 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Жазу материалдарын зерттеудің әдістемесі.
2. Жазу материалдарының морфологиялық белгілері.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 3 тақырып. Құжаттарды, бланкілерді дайындау кезінде бейнелерді алудың репрографиялық тәсілдері (3 сағат)

Практикалық сабақтың жоспары 1 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Репрографияның түсінігі және түрлері.
2. Электрографияның түсінігі, жіктемесі және белгілері.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

Практикалық сабақтың жоспары 2 (2 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Репрографиялық тәсілмен алынған кескіндерді зерттеудің әдістемесі.
2. Электрографияның көмегімен кескіндерді алу тәсілдері.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 4 тақырып. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттар бланкаларының техникалық зерттеуі (3 сағат).

Практикалық сабақтың жоспары 1 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Полиграфияның жалпы түсінігі.
2. Баспа әдістерінің жіктемесі.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

Практикалық сабақтың жоспары 2 (2 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Терең және жоғары баспаның түсінігі және негізгі айырмашылықтары.
2. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттар бланкаларын зерттеудің әдістемесі.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 5 тақырып. Мөртабандарын және мөрдiң баспа-таңбасын зерттеу (3 сағат)

Практикалық сабақтың жоспары 1 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Мөр және мөртабанның жалпы түсінігі.
2. Мөр пішіндерін дайындау тәсілдері.

Тәжірибелік тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

Практикалық сабақтың жоспары 2 (2 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Мөр пішіндерін және баспа таңбасын қолдан жасау тәсілдері.
2. Мөр пішіндерін диагностикалық зерттеу әдістемесі.
3. Мөр пішіндерін идентификациялық зерттеу әдістемесі.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 6 тақырып. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу (3 сағат).

Практикалық сабақтың жоспары 1 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Қағаз бойынша қорғаныс.
2. Бояу бойынша қорғаныс.
3. Мөр түрлері бойынша қорғаныс.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу
2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

Практикалық сабақтың жоспары 2 (2 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Кескін бойынша қорғаныс.
2. Арнайы қорғаныстың тәсілдері.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу

2. жазбаша жұмыс

3. қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 7 тақырып. Құжаттардың қорғаныс бөліктерінің алдамшылығының негізгі тәсілдері және оларды анықтаудың әдістері (3 сағат).

Практикалық сабақтың жоспары 1 (2 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Өзгертілген бастапқы мазмұны бар құжаттарды техникалық-криминалистикалық зерттеудің объектілері және міндеттері. Жалған жасаудың түсінігі және түрлері.

2. Қосымша жазбалар мен толықтырулардың белгілері.

3. Кетірудің және шаюдың белгілері.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу

2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

Практикалық сабақтың жоспары 2 (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Құжаттағы фотосуретті тазартудың, алмастырудың белгілері.

2. Құжаттардың қорғаныс бөліктерінің алдамшылығының негізгі тәсілдері және оларды анықтаудың әдістері.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу

2. жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 8 тақырып. Қойылған қолдарды техника-криминалистикалық зерттеу (1 сағат).

Практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Қойылған қолдарды техникалық қолдан жасаудың тәсілдері және белгілері.

2. Қойылған қолдарды криминалистикалық зерттеудің әдістемесі.

Практикалық тапсырма:

1. бағдарламалық жауап алу

2.жазбаша жұмыс
Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 9 тақырып. Құжаттардың мазмұнын анықтау (1 сағат)

Практикалық сабақтың жоспары (1 сағат)

Бақылау сұрақтары:

1. Төгілген және сызылған мәтіндердің мазмұнын анықтау.
2. Батырылған штрих бойынша жазбаларды айқындау.

Практикалық тапсырма:

- 1.бағдарламалық жауап алу
- 2.жазбаша жұмыс

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

Курсанттардың оқытушының жетекшілігімен өзіндік жұмысы

№ 1 тақырып. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің әдістемелік негіздері (1 сағат)

КООЖ (1 сағат)

Тапсырма

1. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің түсінігі және заты.
2. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің объектілері және міндеттері.
3. Құжаттардың және оның реквизиттерінің түсінігі.
Сабақ ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: осы және алдыңғы тақырыптағы негізгі терминдерді меңгеру; білу керек: курс пәні туралы негізгі ережелерді, кең және тар криминалистикалық түсініктемедегі құжаттың тұжырымдамасы, құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінде шешілетін міндеттер, объектілері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 2 тақырып. Жазу материалдарының криминалистикалық зерттеуі (2 сағат)

КООЖ - 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Жазу материалдарының түсінігі және құрылысы.
2. Жазу материалдарын техника-криминалистикалық зерттеудің әдістемесі.

3. Жазу материалының әр түрлі түрлеріне тән штрихтардың белгілері (шарикті қаламсап, сүрме, гелийлік қаламсап, графитті қарындаш).

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: осы және алдыңғы тақырыптағы негізгі терминдерді меңгеру; білу керек: құжат материалдарының түсінігі және жалпы жіктемесі, атап айтқанда, жазу материалдарының штрихтарына тән құрамы, түрлері және негізгі белгілері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 3,5,6,17,19, 22,23,24,25,26,27,45,55,56 2.7 бөлімді қараңыз).

КОӨЖ - 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің объектісі ретінде қағаздарды криминалистикалық зерттеу.

2. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің объектісі ретінде желімдерді криминалистикалық зерттеу.

3. Құжаттардың материалдарын техника-криминалистикалық зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: осы және алдыңғы тақырыптағы негізгі терминдерді меңгеру; білу керек: құжат материалдарының түсінігі және жалпы жіктемесі, атап айтқанда, жазу материалдарының штрихтарына тән құрамы, түрлері және негізгі белгілері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 3,5,6,17,19, 22,23,24,25,26,27,45,55,56 2.7 бөлімді қараңыз).

№ 3 тақырып. Құжаттарды, бланкілерді дайындау кезінде бейнелерді алудың репрографиялық тәсілдері (2 сағат)

КОӨЖ - 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Репрографияның шығу тарихы және дамуы.

2. Заманауи репрографияның түсінігі және жіктемесі.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: осы және алдыңғы тақырыптағы негізгі терминдерді меңгеру; білу керек: бейнені қолдану тәсілі ретінде репрографияның қалыптасуы мен даму тарихы, оның жіктелуі және криминалистикалық зерттеу әдістері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

КОӨЖ - 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Электрографияның шығу тарихы және дамуы.

2. Заманауи электрографияның түсінігі және жіктемесі.

3. Бүріккіш баспаның түсінігі және бүріккіш құрылғының жіктемесі.

Сабақ ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: осы және алдыңғы тақырыптағы негізгі терминдерді меңгеру; білу керек: бейнені қолдану тәсілі ретінде электрографияның қалыптасуы мен даму тарихы, оның жіктелуі және криминалистикалық зерттеу әдістері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 4 тақырып. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттар бланкаларының техникалық зерттеуі (2 сағат).

КОӨЖ - 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Бейнені салудың полиграфиялық тәсілінің шығу тарихы және дамуы.

2. Құжаттарды дайындаудың полиграфиялық тәсілдерінің түсінігі және жіктелуі.

Сабақ тәжірибелік сабақтың элементтерімен ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: осы және алдыңғы тақырыптағы негізгі терминдерді меңгеру; білу керек: полиграфияның қалыптасуы мен даму тарихы, оның жіктелуі және криминалистикалық зерттеу әдістері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

КОӨЖ - 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттардың диагностикалық зерттеуі.

2. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттардың идентификациялық зерттеуі.

Сабақ тәжірибелік сабақтың элементтерімен ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: осы және алдыңғы тақырыптағы негізгі терминдерді меңгеру; білу керек: полиграфияның қалыптасуы мен даму тарихы, оның жіктелуі және криминалистикалық диагностикалық және идентификациялық зерттеу әдістері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 5 тақырып. Мөртабандарын және мөрдің баспа-таңбасын зерттеу (2 сағат)

КОӨЖ - 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Мөртабан және факсимилениң (қолтаңба көшірмесі) түсінігі, олардың түрлері.

2. Мөр және мөр пішіндерінің түсінігі, олардың жіктемесі.

Сабақ тәжірибелік сабақтың элементтерімен ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттар орындауы тиіс: келесідей анықтама мен ұғымдарды конспектілеу: мөртабан, мөр, мөр пішіндері, факсимиле (қолтаңба көшірмесі) ұғымдары; білу керек: мөр пішіндерін дайындау тәсілі бойынша жіктелуі және олардың өзін тән белгілері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

КОӨЖ - 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Мөр пішіндерін қолдан жасаудың тәсілдері және олардың өзін тән белгілері.

2. Мөр пішіндерін диагностикалық зерттеудің әдістемесі.

3. Мөр пішіндерін идентификациялық зерттеудің әдістемесі.

Сабақ тәжірибелік сабақтың элементтерімен ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттар орындауы тиіс: келесідей анықтама мен ұғымдарды конспектілеу: мөртабан, мөр, мөр пішіндері, факсимиле (қолтаңба көшірмесі) ұғымдары; білу керек: мөр пішіндерін дайындау тәсілі бойынша жіктелуі және олардың өзін тән белгілері. Мөр пішіндерін криминалистикалық зерттеудің әдістемесі және қолдан жасаудың тәсілдері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 6 тақырып. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу (2 сағат).

КОӨЖ - 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Қағаз қорғанысы тәсілдерінің түрлері.

2. Баспа түрлері бойынша құжаттардың қорғанысы.

Сабақ тәжірибелік сабақтың элементтерімен ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеудің техника-криминалистикалық сұрақтарын меңгеру; білу керек: құжаттағы қағазды, бояуды, мөрді және бейнені қорғаудың тәсілдері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

КОӨЖ - 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Құжаттардың арнайы қорғанысының тәсілдері.
2. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу әдістемесі.

Сабақ тәжірибелік сабақтың элементтерімен ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеудің техника-криминалистикалық сұрақтарын меңгеру; білу керек: құжаттағы қағазды, бояуды, мөрді және бейнені қорғаудың тәсілдері.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 7 тақырып. Құжаттардың қорғаныс бөліктерінің алдамшылығының негізгі тәсілдері және оларды анықтаудың әдістері (1 сағат).

КОӨЖ - (1 сағат)

Тапсырма

1. Құжаттардың қорғаныс алдамшылығының тәсілдері ретінде метал қалыптың көмегімен су таңбасының бейнесін өрнектеу.

2. Полиграфиялық тәсілмен құжаттардың қорғанысының алдамшылығы.

Сабақ тәжірибелік сабақтың элементтерімен ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі міндетті: құжат мазмұнындағы қылмыстық жолмен өзгерістердің енгізілу тәсілдерін, сондай-ақ құжаттардың қорғанысының алдамшылығын және оларды өзіне тән белгілерін білу.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 8 тақырып. Қойылған қолдарды техника-криминалистикалық зерттеу (2 сағат).

КОӨЖ - 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Жарыққа көшірумен қолтаңбаны қоюдың белгілері.
2. Екі мәрте дымқыл көшірумен қолтаңбаны қоюдың белгілері.
3. Келесі айналдыра ораумен түпнұсқа қолтаңбасын бастырумен қолтаңбаны қоюдың белгілері.

Сабақ тәжірибелік сабақтың элементтерімен ұжымдық-топтық кеңес нысанында өткізіледі.

Курсанттардың білуі тиіс: қойылған қолдарды техникалық қолдан жасаудың тәсілдерін, сондай-ақ қолтаңбаларды криминалистикалық зерттеудің

әдістемесін білу.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

КООЖ - 2 (1 сағат)

Тапсырма

1. Қолтаңбаны техника-криминалистикалық зерттеудің алдын ала және деталды сатылары.

2. Қолтаңбаны техника-криминалистикалық зерттеудің әдістері.

3. Нәтижелерді бағалау және тұжырым қалыптасыру сатылары.

Курсанттардың білуі тиіс: қойылған қолдарды техникалық қолдан жасаудың тәсілдері мен белгілерін, сондай-ақ қолтаңбаларды криминалистикалық зерттеудің әдістемесін білу.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 9 тақырып. Құжаттардың мазмұнын анықтау (1 сағат)

КООЖ - 1 (1 сағат)

Тапсырма

1. Зерттеудің бұзбайтын техника-криминалистикалық әдістері.

2. Зерттеудің бұзушы техника-криминалистикалық әдістері.

3. Жанып кеткен құжаттардың бұзушы сатылары.

Курсанттардың білуі тиіс: қойылған қолдарды техникалық қолдан жасаудың тәсілдерін және белгілерін, сондай-ақ қолтаңбаларды криминалистикалық зерттеудің әдістемесін білу.

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

Курсанттардың өзіндік жұмысы

№ 1 тақырып. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің әдістемелік негіздері (4 сағат)

Курсанттар өзіндік дайындық барысында оқып-танысуы қажет:

1. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің ғылыми және әдістемелік негіздері.

2. Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің негізгі түсініктері және терминдері.

Конспектілеу:

№ р/н	Конспектілейтін қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
-------	-------------------------------	------------------	------------------

1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеуінің әдіснамалық негіздері, объектілері және зерттеу әдістері.
2	Ляпичев В.Е. «Технико-криминалистическая экспертиза документов»//учебник.	Волгоград 2005 г.	
3	Беляева, Г. А. Методы технико-криминалистического исследования документов.	Волгоград, 1987.	

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 2 тақырып. Жазу материалдарының криминалистикалық зерттеуі (6 сағат)

Курсанттар өзіндік дайындық барысында оқып-танысуы қажет:

1. Құжаттардың жазу материалдарының түсінігі (жазу, қағаз, желім негізінің материалдары).

2. Жазу материалдарын зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.

Конспектілеу:

№ р/н	Конспектілейтін қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Құжаттардың жазу материалдарының түсінігі, жазу материалдарын зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.
2	Герасимов В.П. Отдельные вопросы исследования штрихов, выполненных шариковыми авторучками.	Москва 1996.	
3	Беляева, Г. А. Методы технико-криминалистического исследования документов.	Волгоград, 1987.	

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 3,5,6,17,19, 22,23,24,25,26,27,45,55 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 3 тақырып. Құжаттарды, бланкілерді дайындау кезінде бейнелерді алудың репрографиялық тәсілдері (6 сағат)

Курсанттар өзіндік дайындық барысында оқып-танысып және конспектілеуі қажет:

1. Бейнені салудың және көшірме дайындаудың репрографиялық тәсілдерінің түсінігі және түрлері.

2. Электрографияның түсінігі және әртүрлілігі.

Конспектілеу:

№ р/н	Конспектілейтін қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Репрографияның түсінігі, көшірмелі-көбейткіш құрылғының жіктелуі.
2	Герасимов В.П. Отдельные вопросы исследования штрихов, выполненных шариковыми авторучками.	Москва 1996.	Электрографияның көмегімен алынған бейнелердің түсінігі, жіктелуі және белгілері. Бүріккіш баспаның түсінігі және жұмыс істеу қағидасы, бүріккіш кондырғының жіктелуі.
3	Ефименко А. В. Судебно-техническая экспертиза документов, изготовленных с использованием электрофотографических печатающих устройств: монография / А.В.Ефименко	Саратов: СЮИ МВД России, 2010.	

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 4,5,6,7,12,19,25,26,28,29, 30,31,33,32,34,47 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 4 тақырып. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттар бланкаларының техникалық зерттеуі (6 сағат).

Осы тақырып бойынша келесі түсініктерге жауап беріп және конспектілеуі қажет:

1. Полиграфияның көмегімен баспа бейнелерін алудың түсінігі және қағидалары.

2. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжаттарды зерттеудің әдістемесі.

Курсанттар өзіндік дайындық барысында полиграфияның қалыптасуы мен даму тарихы, оның жіктелуі және криминалистикалық зерттеу әдістерін білуі тиіс. Полиграфиялық тәсілмен орындалған әр түрлі құжаттарды қарап-тексеру, сипаттау бойынша алынған дағдыларды қалыптастыру.

Конспектілеу:

№ р/н	Конспектілейтін қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Полиграфияның түсінігі, полиграфиялық тәсілмен орындалған құжаттарды зерттеудің негізгі терминдері, міндеттері мен әдістері. Полиграфиялық баспаның тәсілдері.
2	Герасимов В.П. Отдельные вопросы исследования штрихов, выполненных шариковыми авторучками.	Москва 1996.	

3	Криминалистическое исследование документов: Учебное пособие. / Под ред. А. А. Проткина. – М.: Щит	М, 2011.
---	---	----------

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 5 тақырып. Мөртабандарын және мөрдiң баспа-таңбасын зерттеу (6 сағат)

Курсанттар өзiндiк дайындық барысында оқып-танысып және конспектілеуі қажет:

1. Мөр және мөртабандардың түсінігі.
2. Мөр пішіндерін дайындаудың тәсілдері.
3. Мөр пішіндерін зерттеудің әдістемесі.

Курсанттар өзiндiк дайындық барысында мөртабан, мөр, мөр пішіндері, факсимиле (қолтаңба көшірмесі) ұғымдарын, олардың жіктелуі және зерттеудің әдістерін, диагностикалық және идентификациялық зерттеуді, қолданылатын ғылыми әдістерді және зерттеу сатыларын білуі тиіс.

Конспектілеу:

№ р/н	Конспектілейтін қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Баспаның, факсимиленің, мөртабанның түсінігі, олардың жіктелуі және диагностикалық және идентификациялық зерттеу әдістері, қолданылатын ғылыми әдістері және зерттеу сатылары.
2	Герасимов В.П. Отдельные вопросы исследования штрихов, выполненных шариковыми авторучками.	Москва 1996.	
3	Гарри Л.Н., Маик В.З., Матюшова В.Г. Современные технологии и оборудование для изготовления печатей	М.2000	

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 1,2,8,11,12,13,20,21,33,46,54 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 6 тақырып. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу (5 сағат).

Курсанттар өзiндiк дайындық барысында оқып-танысуы қажет:

1. Қағаз бен бояуларға арналған қорғаныс.
2. Басып шығарудың және суреттердің түрлері бойынша қорғаныс.
3. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу әдістері.

Курсанттар өзiндiк дайындық барысында қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу әдістемесінің берік білім жүйесін қалыптастыруы тиіс.

Конспектiлеу:

№ р/н	Конспектiлейтiн қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Полиграфиялық өнімдердi қорғау тәсiлдерiнiң жiктелуi. Олардың белгiлерi және техникалық-криминалистикалық зерттеудiң әдiстерi.
2	Герасимов В.П. Отдельные вопросы исследования штрихов, выполненных шариковыми авторучками.	Москва 1996.	
3	Современные способы защиты документов, удостоверяющих личность / В. А. Елохин, В. А. Готлиб, И. Н. Коржавин	М.2000	

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тiзiмi: 2,5,6,7,12,20,33,34,36,37,38,44,45,47,50 (Қар. 2.7 бөлiм).

№ 7 тақырып. Құжаттардың қорғаныс бөлiктерiнiң алдамшылығының негiзгi тәсiлдерi және оларды анықтаудың әдiстерi (5 сағат).

Курсанттар өзiндiк дайындық барысында оқып-танысуы қажет:

1.Өзгертилген бастапқы мазмұны бар құжаттардың зерттеуi.

2.Құжаттардың қорғаныс бөлiктерiнiң алдамшылығының негiзгi тәсiлдерi және оларды анықтаудың әдiстерi.

Курсанттар өзiндiк дайындық барысында құжаттардың қорғанысының алдамшылығын және оларды өзiне тән белгiлерi бойынша берiк бiлiм жүйесiн қалыптастыруы тиiс.

Конспектiлеу:

№ р/н	Конспектiлейтiн қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Құжаттардың бастапқы мазмұнын криминалы өзгерту тәсiлдерi, олардың сипатты белгiлерi және техникалық зерттеу әдiстерi. Полиграфиялық баспа бейнелерiн қорғау алдамшылығының тәсiлдерi және олардың диагностикалық және идентификациялық зерттеу әдiстемесi.
2	Герасимов В.П. Отдельные вопросы исследования штрихов, выполненных шариковыми авторучками.	Москва 1996.	
3	Способы защиты документов. – М.: Альварес Паблшинг.	М.2002.	

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
2,5,6,7,12,20,33,34,36,37,38,44,45,47,50 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 8 тақырып. Қойылған қолдарды техника-криминалистикалық зерттеу (4 сағат).

Курсанттар өзіндік дайындық барысында оқып-танысуы қажет:

1. Қойылған қолдарды техникалық қолдан жасаудың тәсілдері және белгілері.

2. Қойылған қолдарды криминалистикалық зерттеудің әдістемесі.

Курсанттар өзіндік дайындық барысында қолтаңбаларды орындау тәсілдерін зерттеудің әдістемесі бойынша берік білім жүйесін қалыптастыруы тиіс.

Конспектiлеу:

№ р/н	Конспектiлейтiн қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Жалған қолтаңбаны орындау тәсілдері, олардың сипатты белгілері және техникалық-криминалистикалық зерттеу әдістері. Қолтаңбаларға диагностикалық және идентификациялық зерттеу жүргізу ерекшеліктері.
2	Герасимов В.П. Отдельные вопросы исследования штрихов, выполненных шариковыми авторучками.	Москва 1996.	
3	Гусев А. А. Установление технической подделки подписей: Пособие для экспертов.	М., 2005.	

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі:
2,5,6,7,12,20,33,34,36,37,38,44,45,47,50 (2.7 бөлімді қараңыз).

№ 9 тақырып. Құжаттардың мазмұнын анықтау (3 сағат)

Курсанттар өзіндік дайындық барысында оқып-танысуы қажет:

1. Төгілген және сызылған мәтіндердің мазмұнын анықтау.

2. Батырылған штрих бойынша жазбаларды айқындау.

3. Жанып кеткен құжаттарды зерттеу.

Курсанттар өзіндік дайындық барысында төгілген және сызылған мәтіндердің мазмұнын анықтау, жанып кеткен құжаттарды зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері бойынша берік білім жүйесін қалыптастыруы тиіс.

Конспектiлеу:

№ р/н	Конспектiлейтiн қайнар көздер	Оқу материалдары	Конспект мазмұны
1	Проткин А.А. «Технико-криминалистическая экспертиза»//учебник	М., 2014г.	Төгілген, сызылған және өшірілген мәтіндердің мазмұнын анықтау бойынша техникалық-криминалистикалық әдістер

2	Герасимов В.П. Отдельные вопросы исследования штрихов, выполненных шариковыми авторучками.	Москва 1996.	Жанып кеткен құжаттардың мазмұнын анықтау бойынша зерттеудің ерекшеліктері.
3	Современные возможности восстановления угасшего текста фискальных чеков, изготовленных на термобумаге / А. В. Ефименко, П. А. Четвёркин, В. Ю. Федорович	Волгоград 2012.	

Тақырып бойынша ұсынылатын әдебиеттер тізімі: 2,5,6,7,12,20,33,34,36,37,38,44,45,47,50 (2.7 бөлімді қараңыз)

2.10. Пәнді оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар

«Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуі» оқу пәні құжат мазмұнындағы өзгерістер енгізудің іздерін жедел-криминалистикалық зерттеудің теоретикалық-құқықтық, ұйымдастырушылық және әдістемелік қамтамасыз етілу сұрақтарымен оқып танысады. Қылмыстарды тергеп-тексеру процесінде төгілген, сызылған немесе жанып кеткен мәтіндердің бастапқы мазмұнын анықтау қажеттілігі туындайды. Бүкіл құжатты және оның реквизиттерін қолдан жасау фактілерін анықтау, жазу материалдарын зерттеу және т.б. Бұл сұрақтарды сапалы деңгейде шешу құжаттардың техникалық зерттеуі саласында арнайы білімді қолдану барысында ғана мүмкін болады. Осы оқу пәні құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуі саласында жоғары кәсіби мамандарды дайындауды қамтамасыз етеді және маман-криминалистерді дайындауды қамтамасыз ететін пәндер мен арнайы курс жүйесінің құрамды бөлігіне кіреді.

«Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуі» оқу пәнін оқып білудің мақсаты курсанттарда полиграфиялық, репрографиялық және электрографиялық тәсілдермен орындалған құжаттардың техникалық зерттеуін жүргізуде, сондай-ақ құжаттардың бастапқы мазмұнына өзгерістер енгізу фактілерін анықтауда, төгілген, сызылған мәтіндердің және жанып кеткен құжаттардың мазмұнын анықтауда теоретикалық білімдерін, қабілеттерін және дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Осы оқу пәнін оқыту «Криминалистика», «Қылмыстық процесс» сияқты оқу пәндерімен, «Сот фотографиясы» және «Трасология және трасологиялық зерттеу» арнайы курстарымен өзара байланыста жүзеге асырылуы тиіс.

«Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуі» оқу пәні 9 тақырыпты қамтиды.

Оқу пәнін оқып білудің міндеттері:

- құжаттардың техникалық зерттеуі арқылы шешілетін ұғымдар, пән және міндеттер туралы білімді; зерттеу объектілерін криминалистикалық зерттеу әдістемесінің негізгі ережелерін; маман қорытындысының құрылымы мен мазмұнын, зерттеу нәтижелерін рәсімдеудің тәртібін игеру;

- курсанттардың бойында жүйелік және салыстырмалы талдау жасауды; өнімді кейіпті, сындарлы ойлау нысандарын, өз қызметін рефлексиялай білуді дамытуды; маман-криминалистің кәсіби қызметі саласында өзін-өзі үздіксіз жетілдіру қабілетін қалыптастыру және дамыту;

- курсанттардың бойында тұлғааралық коммуникация қабілетін, комиссиялық және кешенді сараптама жүргізу кезінде командада жұмыс жасай білуді қалыптастыру;

- курсанттардың бойында құжаттардың техникалық зерттеуін жүргізе білу дағдыларын; зерттеу жүргізу процесінде диагностикалық, идентификациялық міндеттерді шеше білуді; сандық бейнелерді өңдеуді, әртүрлі техникалық құралдарды қолдана білуді қалыптастыру.

«Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуі» оқу пәнін іске асыру дәріс және практикалық сабақтарды, сондай-ақ оқытушымен бірге өзіндік жұмысты жүргізу арқылы қамтамасыз етіледі және мұның барысында оқытудың келесі әдістері қолданылады: мотивациялар, түсіндірмелер, проблемалық-іздеу, практикалық, көрнекті (демонстрациялық, иллюстрациялық), ауызша (көрсету, талқылау), білім мен іскерлікті орындай білу, сондай-ақ курсанттардың білім деңгейін бақылау.

Көрнекті құралдар, мультимедиялық жүйелер, фототехникалық және криминалистикалық құралдар, микроскоптар, криминалистикалық ұлғайтқыш әйнектер; әртүрлі жарықтарда іздерді зерттеуге арналған аспаптар қолданылады.

2.11. Тәжірибелік жұмыстарды, бақылау жұмыстарды және тағы басқа осындай жұмыстарды орындау бойынша әдістемелік ұсынымдар мен нұсқаулар

Теориялық білімді бекіту, құжаттарды техникалық зерттеудің әдістері мен тәсілдерін қолданудың тәжірибелік іскерлігі мен дағдыларын меңгеру мақсатында тәжірибелік сабақтар жүргізіледі (оқу-әдістемелік аудиторияларда).

Тәжірибелік сабақтарды жүргізу кезінде оқытушының қалауы бойынша әртүрлі нысандар қолданыла алады (топтық жаттығулар, есептерді шешу, зерттеу нәтижелерін бағалау). Сабақты жүргізу барысында курсанттар зерттеудің әртүрлі әдістерін және техникалық құралдарды (ұлғайтқыш әйнек, микроскоптар, жарық фильтрлерінің жиынтығы) қолданады.

Курсанттар тапсырмаларды орындау кезінде ақпараттық парақшаларды, зерттеу (сарапшылық) әдістемені, анықтамалық материалдарды, маманның /сарапшының/ қорытындысының үлгілерін қолданады.

Тәжірибелік сабақтарға дайындалу кезінде курсанттар ұсынылатын әдебиетті оқып білуі, ал сабақ басталар алдында кабинет бастығынан қажетті техникалық және басқа да құралдарды, өлшегіш аспаптарды алулары тиіс.

«Құжаттардың техникалық-криминалистикалық зерттеуі» оқу пәнінің маңызды проблемаларын білу тест жүргізу барысында тестіні қолдану арқылы тексеріледі.

Барлық түсініксіз, бәсекелі, проблемалық сұрақтар бойынша курсанттар кафедра оқытушысынан кеңестер ала алады.

2.12. Өзін өзі бақылауға арналған тест тапсырмалары

1. Құжат – бұл:

- а) құқықтық актілер жиынтығы;
- б) реквизиттерімен материалдық тасымалдаушыда жазылған ақпарат;
- б) қылмытсық істің мән-жайларын анықтауға арналған құрал;
- г) ресми жазба акті;
- д) тек ақпаратты бекітудің электрондық тәсілі.

2. Зерттеудің келесі түрлерінің қайсысы құжаттардың техника-криминалистикалық зерттеу түріне жатпайды:

- а) жазу машинкаларын сәйкестендіру;
- б) құжатты дайындау уақытын белгілеу;
- в) құжат дайындаудың тәсілін анықтау;
- г) құжатта қол саусақ ізін анықтау;
- д) жеке тұлғаны сәйкестендіру.

3. Қандай сұрақты шешу маманның құзыретіне кірмейді?

- а) мөрдің баспа таңбасы қандай тәсілмен түсірілген?
- б) құжат жалған болып табылады ма?
- в) құжаттың бастапқы мазмұны өзгерді ма?
- г) құжатты дайындаған адамның кәсіби дағдысы қандай?
- д) құжат дайындаған адамның жынысы?

4. Құжаттарды зерттеу әдістерінің қайсысы бұзылмайтын болып табылады:

- а) ылғалды көшіру;
- б) ИҚ-сәуледе көрінетінді зерттеу;
- в) адсорбциялық-люминесценттік;
- г) жұқа қабатты хроматографиямен?
- д) диффузды-көшірмелі әдіс.

5. Құжаттардың материалы болып табылады:

- а) мөрдің баспа-таңбасы және мөртабан;
- б) лауазымды адамдардың қолтаңбасы;
- в) қолжазбалық жазбахаттар;
- г) құжат негізінің қағазы;
- д) құрастырушының реквизиттері.

6. Құжаттардың криминалистикалық зерттеуінің объектілері болуы мүмкін:

- а) қағаз парағында қолжазбалық әріптік мәтін;
- б) қағаз парағында қолжазбалық сандық мәтін;
- в) шартты таңбаланулардан тұратын қолжазбалық мәтін;
- г) типографиялық тәсілмен дайындалған құжат бланкасы;

д) барлық жауаптары дұрыс.

7. Криминалистикалық зерттеудің объектісі ретінде құжаттардың материалды негізі болуы мүмкін:

а) ағаш;

б) қағаз;

в) су;

г) картон;

д) барлық жауаптары дұрыс.

8. Құжаттарға тергеулік қарау кезінде тергеуші қолдануға құқылы:

а) кез келген амалдар және техникалық құралдар;

б) тергеулік портфельде бар тек техникалық құралдар;

в) құжаттардың бастапқы түрін және жағдайын өзгертпейтін кез келген техникалық құралдар;

г) тек ҚР ҚПК көрсетілген техникалық құралдар;

д) дұрыс жауаптары жоқ.

9. Құжаттардың криминалистикалық зерттеуі криминалистикалық техниканың саласы ретінде екі негізгі түрге бөлінеді:

а) құжаттардың техникалық (техника-криминалистикалық) зерттеуі;

б) қолтаңбаларды криминалистикалық зерттеу;

в) жазбаны криминалистикалық зерттеу;

г) құжаттардың мазмұнын қалпына келтіру;

д) машинкамен басылған мәтінді зерттеу.

10. Тікелей құжатта мөрдің баспа-таңбасының (мөртабанын) бейнесін сызу белгісін көрсетіңіз:

а) баспа-таңбасы аумағында жалтыратудың жоғалуы;

б) грамматикалық қателіктер;

в) баспа-таңбаның рельефтілігі;

г) бір аттас әріп және санның конфигурациясының және өлшемінің айырмашылығы;

д) штрихтардың иірімділігі және бұрылысы.

11. Мөрдің баспа-таңбасын (мөртабанын) зерттеумен шешілетін сұрақтарды көрсетіңіз:

а) құжаттағы бар мөр, баспа-таңба фабрикалық немесе қолдан жасау тәсілімен дайындалды ма?

б) осы қолдан жасалған мөр Ивновпен дайындалуы мүмкін бе?

в) құжаттағы мөр баспа-таңбасы қандай тәсілмен көшірілген?

г) мөр баспа-таңбасын дайындау үшін қандай фирманың бояуы қолданылды?

д) құжатты құрастырушы адамның жынысы және жасы қандай?

12. Қолтаңбаның идентификациялық белгілерін көрсетіңіз:

- а) транскрипция;
- б) таңбаның өлшемі;
- в) қол жазуының белгілері;
- г) жазба тілінің белгілері;
- д) стилистикалық белгілері.

13. Қолтаңбаның техникалық жалғандығының белгілерін көрсетіңіз:

- а) қағаздың жылтырлығының жоғалуы немесе әлсіреуі;
- б) көшірме қағазының бояғышының қолтаңбаның штрихының бояғышымен қиыспауы;
- в) қолтаңба штрихының бояғышының астында көшірме қағазы бөлшегінің болуы;
- г) қолтаңба орындалған қағаздың түсі;
- д) әшекейлеп қойылған қолтаңбаның жоқ болуы.

14. Маман-криминалист анықтамадағы мөр баспа-таңбасы Ивановтан алынған мөрмен қойылды деп қорытынды берді:

- а) диагностикалық;
- б) идентификациялық;
- в) топтық тиестілігін анықтау бойынша;
- г) материалды тіркелген көрініс бойынша;
- д) дифференциалды.

15. Тазартып өшірудің белгілерін көрсетіңіз:

- а) қағаздың сынғыштығын арттыру;
- б) қағаз талшығының болуы;
- в) жойылған мәтіндегі штрихтардың қалдығы;
- г) жазба белгілеріндегі бояғыш реңкінің айырмашылығы;
- д) қағаз жылтырының жоғалуы немесе әлсіреуі;

16. Жоқ қылудың белгілерін көрсетіңіз:

- а) қағаз талшығының болуы;
- б) сары және сұр түсті дақ;
- в) қағаздың түссізденуі;
- г) қағаз люминесценциясындағы түстің айырмашылығы;
- д) қағаздың сыртқы және беткі жағында жоқ мәтіннің штрихтарының рельефі;

17. Қосып жазудың және түзетудің белгілерін көрсетіңіз:

- а) мәтіннің жекелеген бөліктерінде жазу екінің кішіреюі немесе ұлғаюы;
- б) мәтіннің жекелеген бөліктерінде штрих бояғыштарының балқуы;
- в) сызықтаудың, қорғаныс торының зақымдануы;
- г) мәтіннің жекелеген бөліктерінде жазба таңбаларының біркелкі емес көлбеуі;

д) штрихтағы бояғыш реңкінің айырмашылығы.

18. Фотокарточканы ауыстыру белгілерін көрсетіңіз:

- а) сызықтаудың, қорғаныс торының зақымдануы;
- б) желім бөлігіндегі люминесценция түсінің айырмашылығы;
- в) фотодағы мөр баспа-таңбасы бөлігінің жоқ болуы;
- г) құжат парағының сериясы және нөмірі бойынша сәйкес келмеуі;
- д) қағаздың сынғыштығын және нәзіктігін арттыру.

19. Жалған құжаттағы түпнұсқаның мөр баспа-таңбасын (мөртабанын) көшіру белгілерін көрсетіңіз:

- а) баспа-таңба штрихындағы балқуы және әлсіз бояуы;
- б) әріптердегі бөлінудің жоқ болуы;
- в) аралық қалыптағы микробөлшектердің болуы;
- г) жекелеген жазба таңбаларының айналы бейнесі;
- д) қағаздың жабысқақтығының бұзылуы;
- е) баспа-таңбаның аумағындағы тысқары сиялы қарындаштың штрихтары.

20. Мөр баспа-таңбасын (мөртабанын) зерттеумен шешілетін сұрақтарды көрсетіңіз:

- а) осы құжаттағы мөр баспа-таңбасы сызылған болуы мүмкін бе?
- б) осы құжатта мөр баспа-таңбасының бөлігі қосып сызылған ба?
- в) мекен-жай анықтамасындағы осы мөр баспа-таңбасы Петровпен, Сидоровпен немесе басқа адамдармен келтірілді ма?
- г) орындаушының білім деңгейі, кәсібі?
- д) мөр пішінін дайындаушы фирма?

21. Қолтаңба транскрипциясының түрлерін көрсетіңіз:

- а) жай;
- б) аралас;
- в) әріпсіз;
- г) әріпті;
- д) штрихті.

22. Қағаз бойынша қорғаныстың тәсілдерін көрсетіңіз:

- а) магнитті бояғышпен орындалған бейнелер;
- б) конфеттидің (қоқым қағаздың) болуы;
- в) парақтың жалпы реңкінен қағаз бөлігі люминесценциясының айырмашылығы;
- г) мырышталған элементтердің болуы;
- д) сызықтаудың түсі мен реңкінің өзгеруі.

23. Қолмен дайындалған жоғары мөр пішінін қолданумен жалған құжат бланкасының қалыпты белгісін көрсетіңіз:

- а) қағаздың жабысқақтығының бұзылуы;
- б) штрих қалыңдығының біркелкі еместігі;
- в) тура сызықтардың бұрылысы және қисықтығы;
- г) қағаздың қайқаюы;
- д) орфографиялық қателіктер.

24. Бояу бойынша қорғаныс тәсілдерін көрсетіңіз:

- а) магнитті бояумен орындалған бейнелер;
- б) конфеттидің (қоқым қағаздың) болуы;
- в) парактың жалпы реңкінен қағаз бөлігі люминесценциясының айырмашылығы;
- г) мырышталған элементтердің болуы;
- д) сызықтаудың түсі мен реңкінің өзгеруі.

25. Баспа қорғанысы тәсілдерін көрсетіңіз:

- а) магнитті бояумен орындалған бейнелер;
- б) конфеттидің (қоқым қағаздың) болуы;
- в) иресті баспа тәсілімен орындалған элементтердің болуы;
- г) мырышталған элементтердің болуы;
- д) сызықтаудың түсі мен реңкінің өзгеруі.

26. Тегіс баспаның тәсілдерін көрсетіңіз

- а) металлографиялық баспа;
- б) ойыңқы баспа;
- в) офсетті баспа;
- г) терең баспа;
- д) жоғары баспа.

27. Терең баспа тәсілін көрсетіңіз:

- а) металлографиялық баспа;
- б) ойыңқы баспа;
- в) офсетті баспа;
- г) электронды нақыштау;
- д) жоғары баспа.

28. Офсетті баспаның белгілерін көрсетіңіз:

- а) қағаздағы бояғыш қоспаның жылтырлығы;
- б) бояғыш бейне орнындағы қағаз деформациясының жоқ болуы;
- в) штрихтың айқын қыры;
- г) штрихтың тегіс қыры;
- д) штрихтағы бояғыш қабаттың үлкен қалыңдығы.

29. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеу кезінде қолданылатын жалпы және арнайы әдістерді көрсетіңіз:

- а) антропометрикалық;

- б) хроматографиялық;
- в) спектрометриялық;
- г) социологиялық;
- д) биологиялық.

30. Бүріккіш құрылғыны қолданумен дайындалған құжаттарға келесідей жалпы белгілер тән:

- а) бейне жекелеген ұсақ нүктелерден («микроклякс») немесе олардың конгломераттарынан тұрады;
- б) бояу қағаз қалыңдығына енбейді және тегіс жазықтықта («төбешікте») қалады;
- в) ақтың орнына ашық-сұр түсті қағаз;
- г) әріптегі бөлінудің жоқ болуы;
- д) бояу қағазға толығымен немесе жартылай енеді.

Курсанттардың білімдерін бағалау өлшемдері:

Курсанттардың білімі, іскерлігі, дағдысы және құзыреті барлық бақылау түрлері бойынша тура пропорционалды арасалмағы бар балдық-рейтингтік әріп жүйесімен бағалаумен анықталады.

Курсанттардың білімін бағалау барлық семестр ішінде пайыздық мазмұнда өлшенетін ағымдық, рейтингтік және қорытынды түрдегі бақылау арқылы жүргізіледі.

Ағымдағы бақылау - өткен тақырыптар мен сұрақтар бойынша білім алушының білімін тексеру, семинар сабақтары және КООЖ түрінде ауызша және тест түрінде жауап алу, КӨЖ және КООЖ орындаған тапсырмаларын бағалау түрінде жүргізіледі.

Рейтингтік бақылау - коллоквиум және тест түрінде жауап алу арқылы өткізілетін аяқталған тақырыптар мен бағдарлама тараулары бойынша курсанттардың оқу жетістіктерін тексеру.

Рейтингтік бақылауға ағымдағы бақылаудың барлық нысаны бойынша барлық тапсырмаларды орындаған және оң баға алған курсанттар жіберіледі.

Семестрлік рейтинг ағымдағы және рейтингтік бақылаулар бойынша анықталады және ең көбі 60% құрайды.

Семестр ішінде бір аттестация өткізіледі.

Пән бойынша қорытынды бақылау (емтихан) ауызша нысанда жүргізіледі (билеттер бойынша). Курсанттар емтихан бойынша ең көбі 40% ғана ала алады.

Пән бойынша қорытынды баға семестрлік рейтинг баллдарының және курсанттардың емтиханда алған баллдарының сомасы бойынша қойылады.

Курсанттардың білімі, іскерлігі және дағдылары келесідей жүйеде бағаланады:

Әріптік жүйе бойынша бағалар/	Балдардың сандық эквиваленті	Пайыздық құрамы /Процентное	Дәстүрлі жүйе бойынша бағалар
-------------------------------	------------------------------	-----------------------------	-------------------------------

Оценка по буквенной системе	/Цифровой эквивалент баллов	содержание	/Оценка по традиционной системе
A	4,0	95-100	Өте жақсы/Отлично
A-	3,67	90-94	
B+	3,33	85-89	Жақсы/Хорошо
B	3,0	80-84	
B-	2,67	75-79	
C+	2,33	70-74	
C	2,0	65-69	Қанағаттанарлық /Удовлетворительно
C-	1,67	60-64	
D+	1,33	55-59	
D	1,0	50-54	
F	0	0-49	Қанағаттанарлықсыз /Неудовлетворительн о

«А», «А-» («өте жақсы») – егер де курсант барлық бағдарлама материалдарын терең және нық меңгерсе, оны барынша толық, дәйекті, сауатты және логикалық мүсінмен баяндап берсе, жауап барысында тапсырманың түрін өзгерткен кезде қиналмаса, алдына қойылған міндеттерді еркін игерсе, монографиялық материал білімдерін көрсетсе, қабылданған шешімдерді дұрыс дәйектесе, тәжірибелік жұмыстардың әртүрлі дағдылары мен амалдарын меңгерсе, қателіктер жібермей материалды өздігімен жалпылап және баяндаса.

«B+», «B», «B-», «C+», («жақсы») – егер де курсант бағдарлама материалдарын толық білсе, оны сауатты және мазмұнға сай баяндаса, сұрақтарға жауап беру барысында елеулі сәйкессіздік жіберуге жол бермесе, теоретикалық ережелерді дұрыс қолдана алса және тәжірибелік тапсырмаларды орындау барысында қажетті дағдыларды меңгерсе.

«C», «C-», «D+», «D» («қанағаттанарлық») – егер де курсант негізгі материалды ғана меңгерген болса, бірақ жекелеген сұрақтарды білмесе, дәлсіздікке жол берсе, бағдарлама материалдарын бірізділікпен жеткізуді бұзса және тәжірибелік сабақтарды орындауда қиындықты сезінсе.

«F» («қанағаттанарлықсыз») – егер де курсант бағдарлама материалдарының елеулі бөлігін білмесе.

2.13 Межелік бақылауға арналған сұрақтар және тапсырмалар:

1. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеудің пәні, объектілері және міндеттері.

2. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеу әдістерінің жіктемесі.
3. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеудің бұзылмайтын әдістері.
4. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеудің бұзылатын әдістері.
5. Қауырсын, шарикті, гелийлі қаламсаптармен орындалған штрихтардың микроскопиялық белгілері.
6. Графитті қарындашпен, көшірме қағаз арқылы, өздігінен көшірме жасайтын қағазда орындалған штрихтардың микроскопиялық белгілері.
7. Ылғалды көшірме және адсорбциялы-люминесцентті әдістер, олардың мәні және әртүрлілігі.
8. Диффузды-көшірмелі әдіс: түсінігі және модификациясы.
9. Көшірме-көбейткіш құрылғының жіктелуі.
10. Электрофотографиялық тәсілмен дайындалған баспа-таңбасының диагностикалық белгілері.
11. Электрофотографиялық құрылғының жіктелуі.
12. Көшірмені классикалық электрофотографиялық тәсілмен алу процесі.
13. Бүріккіш құрылғының жіктелуі.
14. Қатты сиядағы фаза өзгерісі бар бүріккіш басып шығаруға тән белгілері қандай.
15. Сұйық сиямен импульсті бүріккіш басып шығаруға тән белгілері қандай?
16. Термографиялық құрылғының жіктелуі және олардың белгілері.
17. Бояғыш заттың термиялық ауысуымен қайталанатын көшірмелі-көбейткіш құрылғының диагностикалық белгілері.
18. Термосублимациялы баспаның диагностикалық белгілері.
19. Қолтаңбаның техникалық жалғандығының түсінігі. Техникалық жалғандықтың тәсілдері. Қолтаңбаны техника-криминалистикалық зерттеумен шешілетін сұрақтар.
20. Құжатты алдын ала дайындаумен қолтаңбаны техникалық орындаудың тәсілдері және олардың белгілері.
21. Контурды жазу аспаптарымен (паста, сия) оралатын қолтаңбаның қарындашпен сурет салу арқылы орындалатындығын көрсететін белгілер.
22. Контурды жазу аспаптарымен (паста, сия) оралатын қолтаңбаның көміртекті қағазды пайдаланып көшірме жасау арқылы орындалатындығын көрсететін белгілер.
23. Рельефті штрихты орау арқылы қолтаңбаны түпнұсқалық қолтаңбадан басып шығару арқылы орындалатындығын көрсететін белгілер.
24. Жарыққа көшіру арқылы қолтаңбаның орындалуын көрсететін белгілер.
25. Қолтаңбаның екі мәрте ылғалды көшірмемен орындалуын куәландыратын белгілер.

26. Қолтаңбаны бейнесін көшірмелі-көбейткіш құрылғының көмегімен орындалуын куәландыратын белгілер.

27. Факсимильді қолдана отырып, қолтаңба бейнесінің орындалуын көрсететін белгілер.

28. Қолтаңбаны техника-криминалистикалық зерттеу әдістемесі.

29. Қосымша жазу түсінігі, оның белгілері және анықтау әдістері.

30. Тазартып өшірудің түсінігі, оның белгілері және анықтау әдістері.

31. Жоюдың (шаюдың) түсінігі, оның белгілері және анықтау әдістері.

32. Фотокарточканың толық немесе ішінара ауыстырылу белгілері.

33. Ламинат қабатын бұзудың негізгі белгілері.

34. Қос парақты блок-кітапшаға ауыстыру белгілері.

35. Мәтіннің бастапқы өзгертілген түпнұсқа мазмұны бар құжаттарды зерттеу әдістері.

36. Қорғалған полиграфиялық өнімнің жіктелуі.

37. Полиграфиялық өнімді қағазға арналған қорғаныс.

38. Полиграфиялық өнімді бояуға арналған қорғаныс.

39. Полиграфиялық өнімді баспаның түрі және тәсіліне арналған қорғаныс.

40. Полиграфиялық өнімді бейнеге арналған қорғаныс.

41. Арнайы қорғаныс құралдарының түрлері.

42. Құжаттарды қолдан жасудың тәсілдері.

43. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.

44. Фотополимерлі технологияны және оның белгілерін қолдану арқылы куәландырушы мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.

45. Резеңкеде лазерлік нақыштау технологиясын және оның белгілерін қолдану арқылы куәландырушы мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.

46. Матрицада резеңкеден вулканизация технологиясын және оның белгілерін қолдану арқылы куәландырушы мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.

47. Флэш-технологиясын және оның белгілерін қолдану арқылы куәландырушы мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.

48. Мөр пішіндерін және олардың белгілерін куәландыратын өздігінен жазылатын мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.

49. Куәландырушы мөр пішіндерін және олардың баспа-таңбаларын қолдан жасау тәсілдері.

50. Куәландырушы мөр пішіндерін зерттеумен шешілетін диагностикалық және идентификациялық сұрақтар.

51. Куәландырушы мөр пішіндерін зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.

52. Жоғары баспаның ерекшеліктері, оның түрлері және белгілері.

53. Терең баспаның ерекшеліктері, оның түрлері және белгілері.

54. Тегіс баспаның ерекшеліктері, оның түрлері және белгілері.

55. Трафаретті баспаның ерекшеліктері, оның түрлері және белгілері.

56. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжат бланкаларын зерттеу

әдістемесінің ерекшеліктері.

57. Құжат бланкаларын қолдан жасаудың тәсілдері, олардың белгілері (типографтық шрифтімен теру, баспа-таңбасын қолдан дайындау кезінде, жоғары және тегіс баспа үшін пішіннен фотомеханикалық тәсілмен).

58. Құжат бланкаларын қолдан жасаудың тәсілдері, олардың белгілері (сызу кезінде, фотографиялық тәсіл кезінде).

59. Құжат бланкаларын зерттеумен шешілетін диагностикалық және идентификациялық сұрақтар.

60. Төгілген, сызылған, өшкен реквизиттердің, бастырылған штрихтар бойынша жазбаның мазмұнын қалпына келтіру туралы сұрақтарды шешу кезінде маманның әрекетінің тәртібі.

61. Төгілген жазбаның мазмұнын қалпына келтіру мақсатында қолданылатын әдістер.

62. Сызылған жазбаның мазмұнын қалпына келтіру мақсатында қолданылатын әдістер.

63. Нашар көрінетін жазбаның мазмұнын қалпына келтіру мақсатында қолданылатын әдістер.

64. Жанып кеткен құжаттарды зерттеу.

65. Фрагменттелген құжаттарды зерттеу.

66. Құжат толтырудың абсолютті және салыстырмалы ескіру мерзімінің түсінігі.

67. Қиылысатын штрихтарды зерттеу кезінде қолданылатын әдістер мен құралдар.

68. Реквизиттерін орындаудың кезектілігін анықтау мақсатында құжаттарды зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.

69. Біреуі тонермен орындалған қиылысатын штрихтарды зерттеу ерекшеліктері.

70. Құжатты орындаудың абсолютті ескіру мерзімін анықтау.

2.14. Пән бойынша емтихан сұрақтары:

1. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеудің пәні, объектілері және міндеттері.

2. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеу әдістерінің жіктемесі.

3. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеудің бұзылмайтын әдістері.

4. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеудің бұзылатын әдістері.

5. Қауырсын, шарикті, гелийлі қаламсаптармен орындалған штрихтардың микроскопиялық белгілері.

6. Графитті қарындашпен, көшірме қағаз арқылы, өздігінен көшірме жасайтын қағазда орындалған штрихтардың микроскопиялық белгілері.

7. Ылғалды көшірме және адсорбциялы-люминесцентті әдістер, олардың мәні және әртүрлілігі.

8. Диффузды-көшірмелі әдіс: түсінігі және модификациясы.
9. Көшірме-көбейткіш құрылғының жіктелуі.
10. Электрофотографиялық тәсілмен дайындалған баспа-таңбасының диагностикалық белгілері.
11. Электрофотографиялық құрылғының жіктелуі.
12. Көшірмені классикалық электрофотографиялық тәсілмен алу процесі.
13. Бүріккіш құрылғының жіктелуі.
14. Қатты сиядағы фаза өзгерісі бар бүріккіш басып шығаруға тән белгілері қандай.
15. Сұйық сиямен импульсті бүріккіш басып шығаруға тән белгілері қандай.
16. Жалған және түпнұсқа құжаттардың түсінігі және түрлері.
17. Термографиялық құрылғының жіктелуі және олардың белгілері.
18. Бояғыш заттың термиялық ауысуымен қайталанатын көшірмелі-көбейткіш құрылғының диагностикалық белгілері.
19. «Құжат», «реквизит», «бланк» ұғымдары және олардың жіктелуі.
20. Штрихтарды зерттеу барысында зерделенетін жазба құралдарының морфологиялық белгілері.
21. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеудің шығу тарихы және дамуы.
22. Термосублимациялы баспаның диагностикалық белгілері.
23. Қолтаңбаның техникалық жалғандығының түсінігі. Техникалық жалғандықтың тәсілдері. Қолтаңбаны техника-криминалистикалық зерттеумен шешілетін сұрақтар.
24. Құжатты алдын ала дайындаумен қолтаңбаны техникалық орындаудың тәсілдері және олардың белгілері
25. Контурды жазу аспаптарымен (паста, сия) оралатын қолтаңбаның қарындашпен сурет салу арқылы орындалатындығын көрсететін белгілер.
26. Контурды жазу аспаптарымен (паста, сия) оралатын қолтаңбаның көміртекті қағазды пайдаланып көшірме жасау арқылы орындалатындығын көрсететін белгілер.
27. Рельефті штрихты орау арқылы қолтаңбаны түпнұсқалық қолтаңбадан басып шығару арқылы орындалатындығын көрсететін белгілер.
28. Жарыққа көшіру арқылы қолтаңбаның орындалуын көрсететін белгілер.
29. Тамшылық жолмен микроскопиялық және химиялық зерттеудің әдістемесі.
30. Қолтаңбаның екі мәрте ылғалды көшірмемен орындалуын куәландыратын белгілер.
31. Қолтаңбаны бейнесін көшірмелі-көбейткіш құрылғының көмегімен орындалуын куәландыратын белгілер.
32. Факсимильді қолдана отырып, қолтаңба бейнесінің орындалуын көрсететін белгілер.

33. Мөр пішіндерін жоғары баспада дайындау тәсілдері және олардың белгілері.
34. Мөр пішіндерін терең баспада дайындау тәсілдері және олардың белгілері.
35. Қолтаңбаны техника-криминалистикалық зерттеу әдістемесі.
36. Қосымша жазу түсінігі, оның белгілері және анықтау әдістері.
37. Тазартып өшірудің түсінігі, оның белгілері және анықтау әдістері.
38. Жоюдың (шаюдың) түсінігі, оның белгілері және анықтау әдістері.
39. Фотокарточканың толық немесе ішінара ауыстырылу белгілері.
40. Ламинат қабатын бұзудың негізгі белгілері.
41. Қос парақты блок-кітапшаға ауыстыру белгілері.
42. Мәтіннің бастапқы өзгертілген түпнұсқа мазмұны бар құжаттарды зерттеу әдістері.
43. Мөр пішіндерін тегіс баспада дайындау тәсілдері және олардың белгілері.
44. Орловтық және иристік мөрлері және олардың белгілері.
45. Қорғалған полиграфиялық өнімнің жіктелуі.
46. Полиграфиялық өнімді қағазға арналған қорғаныс.
47. Полиграфиялық өнімді бояуға арналған қорғаныс.
48. Полиграфиялық өнімді баспаның түрі және тәсіліне арналған қорғаныс.
49. Полиграфиялық өнімді бейнеге арналған қорғаныс.
50. Арнайы қорғаныс құралдарының түрлері.
51. Құжаттарды қолдан жасудың тәсілдері.
52. Мөр пішіндерін трафаретті баспада дайындау тәсілдері және олардың белгілері.
53. Құжат бланкаларын зерттеудің диагностикалық әдістемесі.
54. Құжат материалдарының түсінігі және жіктелуі.
55. Қорғалған полиграфиялық өнімді зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.
56. Құжат материалдарын зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.
57. Фотополимерлі технологияны және оның белгілерін қолдану арқылы куәландырушы мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.
58. Резеңкеде лазерлік нақыштау технологиясын және оның белгілерін қолдану арқылы куәландырушы мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.
59. Құжаттарды техника-криминалистикалық зерттеудің қорытынды сатылары.
60. Құжат бланкаларын зерттеудің идентификациялық әдістемесі.
61. Мөр баспа-таңбасының (мөртабанын) бейнесін салу тәсілін және қалыпты дайындау тәсілін анықтау әдістемесі.
62. Құжаттың бастапқы мазмұнына жартылай өзгерістер енгізу тәсілдері.
63. Құжаттардың жалған бланкаларының криминалистикалық есептері, картотекалары және коллекциялары.

64. Мөр баспа-таңбасын (мөртабанын) идентификациялық зерттеу әдістемесі.
65. Қолтаңбаның техника-криминалистикалық зерттеу әдістемесі.
66. Матрицада резеңкеден вулканизация технологиясын және оның белгілерін қолдану арқылы куәландырушы мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.
67. Флэш-технологиясын және оның белгілерін қолдану арқылы куәландырушы мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.
68. Мөр пішіндерін және олардың белгілерін куәландыратын өздігінен жазылатын мөр пішіндерін дайындаудың ерекшеліктері.
69. Куәландырушы мөр пішіндерін және олардың баспа-таңбаларын қолдан жасау тәсілдері.
70. Куәландырушы мөр пішіндерін зерттеумен шешілетін диагностикалық және идентификациялық сұрақтар.
71. Куәландырушы мөр пішіндерін зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.
72. Жоғары баспаның ерекшеліктері, оның түрлері және белгілері.
73. Терең баспаның ерекшеліктері, оның түрлері және белгілері.
74. Тегіс баспаның ерекшеліктері, оның түрлері және белгілері.
75. Трафаретті баспаның ерекшеліктері, оның түрлері және белгілері.
76. Полиграфиялық тәсілмен дайындалған құжат бланкаларын зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.
77. Құжат бланкаларын қолдан жасаудың тәсілдері, олардың белгілері (типографтық шрифтпен теру, баспа-таңбасын қолдан дайындау кезінде, жоғары және тегіс баспа үшін пішіннен фотомеханикалық тәсілмен).
78. Құжат бланкаларын қолдан жасаудың тәсілдері, олардың белгілері (сызу кезінде, фотографиялық тәсіл кезінде).
79. Құжат бланкаларын зерттеумен шешілетін диагностикалық және идентификациялық сұрақтар.
80. Төгілген, сызылған, өшкен реквизиттердің, бастырылған штрихтар бойынша жазбаның мазмұнын қалпына келтіру туралы сұрақтарды шешу кезінде маманның әрекетінің тәртібі.
81. Төгілген жазбаның мазмұнын қалпына келтіру мақсатында қолданылатын әдістер.
82. Сызылған жазбаның мазмұнын қалпына келтіру мақсатында қолданылатын әдістер.
83. Нашар көрінетін жазбаның мазмұнын қалпына келтіру мақсатында қолданылатын әдістер.
84. Жанып кеткен құжаттарды зерттеу.
85. Фрагменттелген құжаттарды зерттеу.
86. Құжат толтырудың абсолютті және салыстырмалы ескіру мерзімінің түсінігі.
87. Қиылысатын штрихтарды зерттеу кезінде қолданылатын әдістер мен құралдар.
88. Реквизиттерін орындаудың кезектілігін анықтау мақсатында

құжаттарды зерттеу әдістемесінің ерекшеліктері.

89. Біреуі тонермен орындалған қиылысатын штрихтарды зерттеу ерекшеліктері.

90. Құжатты орындаудың абсолютті ескіру мерзімін анықтау.

2.15. Құрастырғандар:

Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының бастығы, з.ғ.к., доцент, полиция полковнигі А.Б. Жакулин;

Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының доценті, полиция подполковнигі А. Ж. Жунусова;

Қылмыстарды ашу және тергеуді техникалық-криминалистикалық қамтамасыз ету кафедрасының аға оқытушысы, полиция майоры Н.Ж. Жанхан.